

Perspectiefnota 2027

Inhoudsopgave

Perspectiefnota 2027.....	1
Inhoudsopgave.....	2
Inleidende samenvatting.....	2
Trends & ontwikkelingen.....	7
Ons platteland, landbouw en natuur	12
Ons water- en energiesysteem.....	15
Onze woningen, bereikbaarheid en ruimte	17
Onze economie	20
Onze sociale samenleving.....	23
Onze randvoorwaarden en financiën	26
Financiën	29
Budgettair perspectief.....	29
Ontwikkelingen en voorstellen	32
Toelichting moeilijke woorden	44
Moeilijke woorden	44

Inleidende samenvatting

Inleiding

Schouder aan schouder de basis gelegd voor de toekomst van Overijssel

Voor u ligt de Perspectiefnota 2027 van de provincie Overijssel. In maart 2027 kiezen de inwoners een nieuwe Provinciale Staten. Dat maakt dit de laatste Perspectiefnota van deze bestuursperiode. We blikken daarin terug op wat we hebben gerealiseerd en waar we deze periode nog een extra stap willen en moeten bijzetten. Met deze Perspectiefnota kijken we ook vooruit naar de volgende Statenperiode: welke opgaven zien we de komende jaren in Overijssel en welke basis hebben we gelegd om daaraan door te werken?

Deze Perspectiefnota is opgesteld in een periode waarin we te maken hebben met veel ontwikkelingen in zowel Nederland als het buitenland. Het nieuwe Kabinet-Jetten is eind februari van start gegaan met een coalitieakkoord dat richting geeft aan grote nationale opgaven. Dat biedt ook houvast voor de opgaven waar we als provincie voor staan. Samenwerking met ons als provincies, maar ook met gemeenten en waterschappen, is van groot belang voor brede steun. Onder andere omdat het kabinet geen meerderheid heeft in beide Kamers.

Op internationaal gebied zorgen de voortdurende oorlog in Oekraïne, de onrust in het Midden-Oosten en spanningen op andere plekken voor onzekerheden. In onze economie, energievoorziening en veiligheid. Wat elders gebeurt, merken we ook hier in Overijssel. Soms direct en zichtbaar, zoals de stijgende kosten voor benzine en boodschappen, of bij meer militaire trainingen op oefenterreinen in onze gebieden. En soms indirect, doordat woningbouw of de ontwikkeling van bedrijventerreinen stagneert omdat er geen aansluiting op het stroomnet mogelijk is. Als provincie staan wij voor de uitdaging om in te spelen op deze ontwikkelingen.

Werken aan opgaven in een veranderende wereld

We kijken tot nog toe terug op een bestuursperiode waarin we samen met Provinciale Staten op veel thema's belangrijke keuzes maakten voor de toekomst van Overijssel. Als provincie hebben we verschillende taken en rollen om te werken aan de grote opgaven die we in het coalitieakkoord "Schouder aan schouder" hebben benoemd.

We geven richting en ruimte aan waar woningen kunnen worden gebouwd, waar we duurzame energie op wekken, waar bedrijventerreinen komen, hoe we omgaan met de natuur en het watersysteem en een leefbaar landelijk gebied. Afgelopen periode is de basis hiervan vastgelegd in onze nieuwe [Omgevingsvisie](#), de [Energievisie](#), het [windbeleid](#) en het Regionaal Waterprogramma (RWP). Daarnaast gaven wij verder invulling aan de [3x3 aanpak](#) voor ons landelijk gebied.

Als middenbestuur hebben we bij uitstek ook een verbindende, stimulerende en kennis delende rol. We brengen mensen en organisaties bij elkaar, helpen met kennis en investeren waar dat nodig is. Dit gebeurde de afgelopen jaren bijvoorbeeld via onze (investerings)voorstellen voor [Wonen](#), [Economie](#), [Agro en Food](#), [Leefbaar Platteland](#) en [Ondermijning](#). Het werken aan de doelen op het gebied van ruimte, mobiliteit, economie en water doen wij in onze drie verschillende regio's onder andere aan de hand van de [Regiodeals](#). Bovendien spelen de provinciale fondsen waar wij in investeren een belangrijke rol bij de benodigde innovaties op het gebied van economie, energie en het landelijk gebied.

We vervullen als provincie ook een belangrijke uitvoerende rol, bijvoorbeeld op het gebied van mobiliteit en bereikbaarheid. Zo hebben we de afgelopen periode gewerkt aan onze weg- en waterinfrastructuur en het openbaar vervoer, onder andere door in te zetten op elektrificatie.

We werken via alle onderwerpen die we hierboven benoemen intensief samen met andere overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijven en inwoners. In de samenwerkingen en onderlinge relaties hebben we de afgelopen jaren veel geïnvesteerd. Daarbij zijn we trots op onze [Participatievisie](#), die richting geeft aan de wijze waarop wij participatietrajecten bij het maken van ons beleid vormgeven. Deze werkwijze krijgt ook concreet vorm in de praktijk. Bijvoorbeeld in de voortgang rond het [Kanaal Almelo-De Haandrik](#). Dit dossier laat zien hoe belangrijk het is om samen met inwoners en betrokken partijen op te trekken, oog te hebben voor zorgen en belangen, en te werken aan herstel van vertrouwen.

De Overijsselse traditie van noaberschap, samen optrekken en verantwoordelijkheid nemen, vormt ook de basis voor hoe wij vooruitkijken naar de toekomst van onze provincie. Komend jaar treffen we, samen met Provinciale Staten, maatschappelijke organisaties en inwoners, voorbereidingen voor de viering van het 500-jarig bestaan. In 2028 is het immers 500 jaar geleden dat onze mooie provincie als zogeheten 'zelfstandige bestuurlijke eenheid' ging fungeren.

Op sommige thema's zijn we minder ver gekomen dan we wilden. Simpelweg omdat de praktijk ingewikkeld is. Zo is vergunningverlening op dit moment nog juridisch onzeker of niet mogelijk, omdat veel Natura 2000-gebieden onder druk staan. Dat is mede veroorzaakt door uitblijvende landelijke maatregelen. Het neemt niet weg dat we zelf verantwoordelijkheid nemen. We werken op dit moment samen met de inwoners en organisaties in de gebieden rondom Natura 2000 om in beeld te brengen welke [aanvullende gebiedsgerichte maatregelen](#) nodig zijn. Daarbij wordt gekeken naar verschillende drukfactoren, zoals verdroging, versnippering, stikstof, natuurbeheer, recreatie, verkeer en industrie. We willen bijdragen aan natuurherstel en perspectief creëren voor vergunningverlening. Een ander voorbeeld is de beperkte capaciteit op het stroomnet (netcongestie). Hier liggen de komende periode nog grote opgaven. Voor ons en voor het provinciebestuur dat na de verkiezingen in 2027 aantreedt.

Tot slot zijn er tijdens deze bestuursperiode nieuwe vraagstukken bij gekomen, die we ten tijde van het coalitieakkoord niet (in deze snelheid) aan zagen komen. Denk hierbij aan de groeiende aandacht voor weerbaarheid en nationale veiligheid. Ook op deze terreinen hebben we inmiddels gerichte stappen gezet en voorzien we voor de komende jaren dat aanvullende inzet blijvend nodig is.

Ons platteland, landbouw en natuur

In ons landelijk gebied komen landbouw, natuur en leefbaarheid samen. Het is een van onze belangrijkste thema's waar we de afgelopen jaren aan werkten. Met de 3x3-aanpak hebben we, samen met onze partners en de gebieden, belangrijke stappen gezet richting een toekomstbestendig perspectief. Europese en nationale ontwikkelingen, zoals de natuurherstelwet en het nationaal natuurherstelplan, vergroten de druk op ruimte en vergunningverlening. Dat vraagt om samenhangende keuzes: natuur herstellen én richting geven aan de opgaven rond landbouw, water, natuur, bereikbaarheid en toekomstbestendig (boeren) ondernemerschap.

Zo stellen wij binnenkort onze Landbouwvisie vast, waarin wij koers zetten naar een duurzame en toekomstgerichte landbouwsector. Op dit moment werken we aan de [Plattelandsagenda](#), waarmee we de brede vitaliteit van het platteland versterken, door in samenhang te investeren in leefbaarheid, wonen, bereikbaarheid, voorzieningen en de economie. Met de uitbreiding van het [agrarisch natuurbeheer \(ANB\)](#) werken we aan natuur, water en klimaat en dragen we bij aan aanvullende verdienmodellen voor boeren.

Tot slot zijn er al mooie initiatieven voortgekomen uit ons programma [Natuur voor Elkaar](#), waarin wij verdere vergroening van onder meer schoolpleinen, bedrijventerreinen en de openbare ruimte stimuleren.

De opgaven in het landelijk gebied blijven de komende jaren vragen om versnelde en aanvullende inzet. Daarom intensiveren wij de uitvoering van aanvullende gebiedsgerichte maatregelen, zetten wij in op intern en extern salderen en de koploperprojecten. Ook werken wij de landbouwvisie en plattelandsagenda verder uit, waarmee wij de samenhang in onze 3x3 aanpak verder versterken.

Ons water- en energiesysteem

We werken hard aan de opgaven rondom ons water en een duurzame energievoorziening. De gevolgen van klimaatverandering zetten de wateropgaven in een hogere versnelling: de druk op zoetwaterbeschikbaarheid, waterveiligheid en waterkwaliteit neemt toe. Samen met de doelen uit de Kaderrichtlijn Water vragen deze ontwikkelingen om aanvullende maatregelen en scherpe keuzes in het gebruik en de verdeling van water.

Bij het toewerken naar gebruik van meer duurzame energie en verdere elektrificatie is netcongestie een groot knelpunt voor woningbouw, economische ontwikkeling en verduurzaming. Uitbreiding én slimmer gebruik van het stroomnet is nodig. Daarnaast brengen nieuwe ontwikkelingen, zoals de warmtetransitie en de rol van publieke partijen daarin, financiële en organisatorische uitdagingen met zich mee.

We boeken goede voortgang in de [aanpak van onze wateropgaven](#). Via ons Regionaal Waterprogramma werken we verder aan een klimaatbestendige inrichting van onze provincie, waarbij water en bodem sturend zijn in de ruimtelijke keuzes die we maken. Daarnaast werken we samen met onze partners en Vitens aan onze drinkwateropgave via de Adaptieve Strategie Drinkwater (ASD). We zetten in op waterbesparing, beschermen onze huidige bronnen en zoeken naar nieuwe bronnen voor aanvullende capaciteit. Uit de landelijke Kader Richtlijn Water (KRW)-tussenevaluatie bleek dat extra maatregelen nodig zijn om de vastgestelde KRW-doelen uiterlijk in 2027 te halen. Ook in Overijssel moeten we nog een stap harder zetten om de doelen voor de kwaliteit van onze leefomgeving zoveel mogelijk op tijd te halen. Daarom voeren wij, in lijn met het Rijk, een KRW-impulsprogramma uit met maatregelen die nog vóór eind 2027 realiseerbaar zijn.

In de energietransitie hebben wij, via onze Energievisie, samen met gemeenten, waterschappen en netbeheerders belangrijke stappen gezet. We werken via slimme oplossingen aan schone energiebronnen, energiebesparing en goede energienetwerken. Daarnaast werken we verder aan de ontwikkeling van warmtenetten, onder andere via het [Warmtebedrijf Drenthe Overijssel](#) en zetten in op de opbouw van een waterstofketen, zoals door de aansluiting van [Duitse Waterstof richting Twente](#).

Met deze perspectiefnota investeren we verder in de water- en energieopgaven. We werken door aan doelen uit de KRW en het versterken van de zoetwatervoorziening Oost-Nederland. Daarnaast werken we aan de energieplanologie in samenhang met de Omgevingsvisie, zodat energie en ruimte in samenhang worden ontwikkeld.

Onze woningen, bereikbaarheid en ruimte

We bouwen aan en in Overijssel. We zien dat de vraag naar woningen groot blijft. Het tekort is hoog en de druk op de ruimte neemt toe. We moeten keuzes maken: waar bouwen we en hoe houden we onze provincie bereikbaar en leefbaar in steden én in dorpen? Dit vraagt om slimme oplossingen en goede afstemming tussen wonen, werken en bereikbaarheid. Belemmeringen zoals stikstof, netcongestie en beperkte capaciteit zorgen voor vertragingen.

We zijn trots op de [voortgang op woningbouw](#) die we tot nog toe boeken. Met de Overijsselse Woonaanpak bouwen we al jaren aan sterke samenwerking met partners, onder andere via de Woonkeuken, de Brede Bouwcoalitie en lokale platforms. De samenwerkingen en onze investeringen zijn belangrijk om de woningbouw zo veel mogelijk te versnellen en de doorstroming op de woningmarkt te bevorderen, met voldoende betaalbare woningen voor verschillende doelgroepen.

Goede bereikbaarheid blijft een belangrijke voorwaarde om prettig te kunnen wonen en werken, zowel in steden als dorpen. Daarom hebben we de afgelopen jaren ook geïnvesteerd in bereikbaarheid. We werkten aan [verkeersveiligheid](#) en verbeterden de bereikbaarheid via investeringen in de [fiets](#), het openbaar vervoer, waaronder de [elektrificatie van het spoor](#) en [extra treinen](#) tussen Zwolle en Enschede, en in [mobiliteitshubs](#) waar verschillende vervoersvormen samenkomen.

De bereikbaarheid staat onder druk. We zien dat de opgave om onze infrastructuur in stand te houden groeit. Infrastructuur veroudert, kosten nemen toe en de uitvoerbaarheid staat onder druk. Dit vraagt om scherpe keuzes en prioritering om de opgave haalbaar en betaalbaar te houden. Tegelijkertijd is het noodzakelijk om stapsgewijs onze uitvoeringscapaciteit te vergroten om de bereikbaarheid en veiligheid op lange termijn te borgen. Hiervoor vragen we een extra bijdrage van automobilisten door stapsgewijs de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting te verhogen.

Wij blijven ook komende periode inzetten op woningbouw in samenhang met bereikbaarheid. De woningbouw opgave blijft veel inzet vragen. We werken aan (de uitvoering van) verstedelijkingsstrategieën in de regio's Zwolle, Twente en de Stedendriehoek. We houden bij het werken aan de woningbouwopgave aandacht voor ecologie, energie-aansluiting, drinkwaterbesparing en klimaatadaptatie.

Onze economie

We werken aan een toekomstbestendige economie in Overijssel. Ondernemers hebben zich de afgelopen jaren hersteld van de coronaperiode, maar staan opnieuw voor uitdagingen door internationale spanningen en schommelingen op markten. Ook krijgen bedrijven te maken met krapte op de arbeidsmarkt en snelle technologische ontwikkelingen. Het tekort aan vakmensen remt groei en innovatie. Daarnaast vragen verduurzaming, digitalisering en de energievoorziening veel van ondernemers.

Met onze beleidsnota Regionale Economie als basis hebben wij afgelopen periode ingezet op een goed vestigingsklimaat, het versterken van het verdienvermogen van ondernemers en het ontwikkelen van een toekomstgerichte economie. Onze kracht ligt in de samenwerking tussen ondernemers, onderwijs en overheden. We stimuleren innovatie, onder andere via sleuteltechnologieën zoals chiptech en fotonica. We ondersteunen sectoren als [Retail](#) en de vrijetijdseconomie, waaronder onze [Nationale Parken](#). Ook werken wij aan de versterking van de defensie- en veiligheidssector, onder meer via het [programma Nationale Veiligheid en Defensie](#). We dragen bij aan ruimte voor defensie en militaire mobiliteit én aan een veilige leefomgeving.

De economische opgaven blijven de komende jaren vragen om inzet op innovatie, versterking van de maakindustrie en het vergroten van de weerbaarheid van onze economie. Wij werken aan een sterke arbeidsmarkt en ondersteunen bedrijven bij digitalisering en vernieuwing. Met het [Perspectieffonds Overijssel \(PFO\)](#) bereiden wij ons voor op grote investeringen en versterken wij onze positie om nationale en Europese middelen aan te trekken.

Onze sociale samenleving

We zorgen dat Overijssel leefbaar blijft en versterken onze sociale kracht. Binnen deze opgave komen verschillende thema's samen, met als vertrekpunt de kracht van onze samenleving zelf.

De cultuursector staat onder druk door hogere kosten en veranderingen in beleid. Tegelijkertijd blijft cultuur belangrijk voor de leefbaarheid en sociale samenhang. Afgelopen jaren investeerden we in de ontwikkeling van inwoners en gemeenschappen. We stimuleren [basisvaardigheden](#), onder andere via bibliotheken, en bevorderen deelname aan [cultuur, erfgoed](#) en [vrijwilligerswerk](#).

Met de Participatievisie hebben wij een stevige basis gelegd voor hoe wij inwoners, organisaties en partners betrekken. Deze werkwijze passen we steeds breder toe. Ook geven wij met onze visie en het uitvoeringsprogramma [Diversiteit en Inclusie](#) richting aan een samenleving waarin iedereen kan meedoen.

Ondermijning neemt de afgelopen jaren toe en vraagt blijvende inzet van ons. Met het expertteam ondermijning en veiligheidscoaches versterken wij de weerbaarheid van gemeenten, ondernemers en inwoners. Daarbij hebben wij extra aandacht voor het buitengebied en voor jongeren, waar de kwetsbaarheid groter kan zijn.

Gezondheidsrisico's door milieu en de invloed op onze leefomgeving vragen om blijvende aandacht. Via onze Milieunota werken wij aan een gezonde leefomgeving, onder andere door het terugdringen van schadelijke stoffen zoals PFAS. We werken samen met partners aan de ontwikkeling van een gerichte [aanpak van gewasbeschermingsmiddelen](#) en zetten ons gezamenlijk in voor aan schonere lucht.

Komende periode zetten wij verder in op een gezonde leefomgeving, met aandacht voor PFAS, gewasbeschermingsmiddelen, luchtkwaliteit en een sterke uitvoering van ons VTH-beleid. We versterken de aanpak van ondermijning, onder andere met de inzet van [groene boa's](#). Ook maken we ons provinciehuis beter toegankelijk en blijven we investeren in participatie, zodat we samen met inwoners kunnen blijven bouwen aan Overijssel.

Onze randvoorwaarden en financiën

Als provincie werken wij in, met en voor de samenleving. Voor een goede uitvoering van ons beleid is het essentieel dat de basis op orde is. Dat vraagt om een organisatie die doelmatig is ingericht, financieel gezond opereert en wendbaar inspeelt op ontwikkelingen met een zorgvuldige inzet van middelen. Daarom zetten wij stappen om onze processen en systemen verder te verbeteren.

Zo zien wij dat het aantal verzoeken op grond van de Wet open overheid (Woo) en het aantal bezwaren toeneemt. Inwoners willen weten hoe besluiten tot stand komen en maken actief gebruik van hun rechten. Wij versterken daarom onze processen om tijdig en zorgvuldig te kunnen handelen en werken aan het verder vergroten van onze transparantie. Tegelijkertijd gaan digitalisering en technologische ontwikkelingen snel en stellen deze nieuwe eisen aan onze manier van werken. Wij investeren in een goede [Informatievoorziening](#) met veilige systemen en maken gericht gebruik van digitalisering en AI, met aandacht voor privacy en gegevensbescherming.

Daarnaast moeten we ons voorbereiden op nieuwe en ingrijpende crisissituaties, zoals langdurige stroomuitval, cyberaanvallen of extreme weersomstandigheden. We hebben onze weerbaarheid in kaart gebracht en versterken deze verder door onze crisisorganisatie te verbeteren, vitale processen en voorzieningen te beschermen en onze samenwerking met andere overheden en partners te intensiveren. Ook investeren we in opleiding, training en faciliteiten, zodat we in tijden van crisis snel en effectief kunnen handelen.

Ook zien we in onze provincie de druk op politici, bestuurders en ambtenaren toenemen. Als er grote tegengestelde belangen resulteert dit helaas steeds vaker in grensoverschrijdend gedrag. We ondersteunen gemeenten daarom om hun eigen weerbaarheid te vergroten o.a. met inwerkprogramma's na verkiezingen voor politieke ambtsdragers en het bieden van expertise en ondersteunen. Dat doen we ook in eigen huis.

Tot slot onze financiën. Ons huishoudboekje moet op orde zijn om onze taken uit te kunnen voeren en zo aan de grote opgaven te werken. Met deze Perspectiefnota presenteren we een sluitend budgettair perspectief. Daarnaast ronden we deze periode het traject 'structurele begroting' af. Bij deze Perspectiefnota presenteren we de analyses die per kerntaak zijn gemaakt. Daaruit blijkt welke taken we al meerdere coalitieperiodes met incidenteel geld uitvoeren, maar ook naar de toekomst vragen om inzet van de provincie. Het doel is om structureel geld beschikbaar te hebben voor het uitvoeren van onze wettelijke taken en de systeemrol die wij hebben. Tegelijkertijd laten we financiële ruimte om een volgende coalitie in staat te stellen in te spelen op nieuwe opgaven en ontwikkelingen. Zo zorgen we voor een financieel gezonde basis voor de toekomst van Overijssel.

Samen met Provinciale Staten, gemeenten, waterschappen, maatschappelijke partners, ondernemers en inwoners blijven wij werken aan Overijssel.

Trends & ontwikkelingen

Inleiding

Voor u ligt het hoofdstuk 'Trends & ontwikkelingen' van de Perspectiefnota 2027. Een jaar voor de Provinciale Statenverkiezingen kijkt dit hoofdstuk ook vooruit naar de volgende coalitieperiode (en daarna). Daarmee bevat dit hoofdstuk ook als waardevolle informatie voor politieke partijen die zich voorbereiden op de volgende coalitieperiode. Bijvoorbeeld bij het opstellen van hun verkiezingsprogramma's. Via dit hoofdstuk maken wij in 8 paragrafen per trend inzichtelijk: een beschrijving van de trend, de provinciale rol en welke vragen dit oproept.

Te veel opgaven in schaarse ruimte: dat vraagt om scherpe keuzes

Beschrijving van de trend

Er zitten grenzen aan wat er kan in onze provincie. De vraag naar ruimte voor wonen, natuur, landbouw, bedrijven, defensie, klimaatverandering, drinkwater en energie is groter dan de ruimte die we hebben. We kunnen simpelweg niet alles overal doen. Dit dwingt ons om scherpe keuzes te maken over hoe Overijssel er in de toekomst uitziet.

In onze Omgevingsvisie en de nationale Nota Ruimte staan belangrijke regels. Zo moet de kwaliteit van water en bodem leidend zijn bij plannen. Ook is het van belang dat we de balans bewaken tussen groeiende steden en het beschermen van ons platteland en de natuur. Omdat alle opgaven tegelijkertijd aandacht vragen, kunnen we problemen niet meer apart oplossen. Het is nodig dat we de schaarse ruimte slim gebruiken, bijvoorbeeld door functies te combineren. Denk aan woningen die natuur inclusief zijn, of plekken waar we zowel water opvangen als recreëren.

Provinciale rol

De provincie heeft hierin een duidelijke regierol. Het Rijk vraagt ons steeds vaker om deze ruimtelijke puzzel op regionaal niveau te leggen. Met onze nieuwe Omgevingsvisie geven wij richting en kaders om te bepalen 'waar' en 'hoe' de verschillende opgaven landen. Denk daarbij aan gebiedsgerichte uitwerking door gemeenten. Onze rol is om het overzicht te bewaren en slimme verbindingen te leggen tussen sectoren die voorheen los van elkaar werkten. Waar mogelijk zoeken we naar combinaties die Overijssel versterken, zoals waterberging combineren met recreatie of natuur inclusief bouwen. Zo zorgen we dat oplossingen toekomstbestendig zijn.

Welke vragen dit oproept

De ruimte in Overijssel is beperkt; we kunnen niet alles overal realiseren. De stapeling van opgaven, die ook in Feiten en Cijfers goed inzichtelijk is gemaakt, vraagt om keuzes over wat wel en niet kan. Onze nieuwe Omgevingsvisie zet daarom in op combineren: zuinig en meervoudig ruimtegebruik waarbij verschillende opgaven elkaar versterken. Deze keuzes bepalen de toekomstige ruimtelijke kwaliteit van Overijssel. De komende jaren blijft het een opgave om hierin richting te geven, zodat er een samenhangend en uitvoerbaar perspectief voor de lange termijn ontstaat.

Geopolitieke ontwikkelingen maken de versterking van weerbaarheid tot een strategische opgave

Beschrijving van de trend

We leven in een onzekere tijd met veel crisissituaties die elkaar snel opvolgen. Denk aan digitale aanvallen, extreem weer, pandemieën, stroomuitval of politieke onrust in de wereld. Deze gebeurtenissen kunnen onze samenleving ontregelen. Ook Overijssel is hier kwetsbaar voor. Als digitale netwerken, de energievoorziening of de aanvoer van voedsel uitvallen, heeft dit direct grote gevolgen voor onze inwoners en bedrijven. Dit vraagt om een overheid en een samenleving die 'weerbaar' zijn. Dat betekent dat we niet alleen voorbereid moeten zijn op bekende risico's, maar ook flexibel kunnen reageren op onverwachte schokken. Het is nodig om plannen te maken die ervoor zorgen dat vitale onderdelen van onze provincie, zoals wegen en vaarwegen, blijven functioneren, ook als het tegenzit.

Provinciale rol

Hoewel weerbaarheid primair een taak van rijk en gemeenten is zien we dat er ook steeds meer een rol voor provincies ligt. Onder andere ten aanzien van interbestuurlijke samenwerking, de weerbaarheid van provinciale voorzieningen (bijv. provinciale wegen, vaarwegen en openbaar vervoer), de weerbaarheid van de provinciale organisatie en de weerbaarheid van de provinciale crisisorganisatie. Samen met partners zoals rijk, gemeenten, waterschappen en de veiligheidsregio's zorgen we voor een samenhangende aanpak. Dit gaat om fysieke veiligheid, maar ook om digitale bescherming en het veiligstellen van onze economie. Tenslotte heeft de Commissaris van de Koning vanuit zijn taak als rijksheer ook een steeds belangrijker rol in de veiligheidsregio op dit thema.

Welke vragen dit oproept

Een belangrijke vraag die deze trend oproept is hoever we als provincie bereid zijn te gaan als het gaat om weerbaarheid. Het versterken van weerbaarheid kost veel tijd en geld, terwijl de resultaten pas zichtbaar zijn op het moment dat het eventueel misgaat. Dit vraagt om een duidelijke uitspraak over welke onderdelen van de provincie altijd moeten blijven functioneren en over welke onderdelen ook tijdelijk mogen uitvallen.

Groeiende aandacht voor zorgvuldige, transparante en juridisch houdbare besluitvorming

Beschrijving van de trend

We zien in Nederland dat er vaker geprocedeerd wordt over zaken als natuur, stikstof en bouwprojecten. Ook is er een forse toename van bezwaar- en beroepsprocedures. Rechtszaken en procedures duren vaak lang met soms onverwachte uitkomsten. Dit brengt overheden vaker in een lastige positie. Overheden hebben door alle strenge regels steeds minder ruimte om tot eenvoudige oplossingen te komen. En om procedurefouten te voorkomen moet er heel veel zorgvuldigheid worden betracht door de overheid. Dit betekent in de praktijk dat veel bouwprojecten vertraging oplopen en er lang onzekerheid is. Dit is vervelend voor iedereen die wil bouwen of ondernemen.

Provinciale rol

De provincie heeft de taak om een betrouwbare overheid te zijn. Dat begint bij het zorgen voor een koers voor de lange termijn, zodat inwoners en bedrijven weten waar ze aan toe zijn. Daarnaast is het onze opgave om te zorgen voor juridisch waterdichte besluiten en vergunningen. Ook is het belangrijk om helder te communiceren over wat er binnen de wet- en regelgeving wel en niet mogelijk is. De provincie speelt hierbij een actieve rol in het vergunnen, toezien en handhaven (VTH). Door plannen robuust te onderbouwen en voorspelbaar te handelen, proberen we de juridische risico's te verkleinen zonder de verbinding met de samenleving te verliezen. Verder hebben we vanuit de Wet open overheid (Woo) de wettelijke plicht om proactief belangrijke beleidsstukken en besluiten te publiceren en daarnaast tijdig te beslissen op specifieke informatieverzoeken van burgers. Kort samengevat gaat het om helder beleid, een goede onderbouwing, open communicatie en een voorspelbare uitvoering.

Welke vragen dit oproept

De politiek staat voor een lastige spagaat: we willen snel en daadkrachtig problemen oplossen, maar elk besluit moet juridisch goed gemotiveerd zijn om niet bij de rechter te sneuvelen. Er is een groeiende druk om 'juridisch veilig' te blijven, maar dat mag niet leiden tot besluiteloosheid. De politieke keuze is hier: durven we duidelijke keuzes te maken, ook als we weten dat dit juridische risico's met zich meebrengt? Niets doen of keuzes uitstellen is namelijk geen veilige weg meer; ook het niet halen van doelen (zoals bij klimaat of waterkwaliteit) leidt tegenwoordig tot rechtszaken. De afweging is dus hoe we de balans vinden tussen snelheid in de uitvoering en een zorgvuldige, wettelijke onderbouwing die standhoudt bij de rechter.

Uitvoerbaarheid wordt steeds belangrijker als criterium bij het ontwikkelen van beleid

Beschrijving van de trend

Het wordt steeds moeilijker om plannen in de praktijk te brengen. Veel projecten lopen vast door een stapeling van ingewikkelde, onduidelijke en in de tijd wisselende regels. Verder is er een tekort aan technisch personeel en te weinig geld. In Overijssel merken we dit direct: de bouw van woningen gaat traag, het stroomnet zit vol en de stikstofaanpak komt moeizaam van de grond. Landelijke regels zijn soms onduidelijk of spreken elkaar tegen, wat de uitvoering vertraagt. Er is een omslag nodig waarbij de uitvoering meer onderdeel wordt van beleidsontwikkeling. Dit vraagt om een betere verbinding tussen de mensen die het beleid bedenken en de mensen die het buiten moeten waarmaken. Daarbij is het belangrijker dan ooit dat er als één overheid samengewerkt wordt tussen de verschillende overheidslagen. Als we te veel tegelijk willen, versnipperen we onze kracht en gebeurt er uiteindelijk te weinig.

Provinciale rol

De rol van de provincie zou op basis van deze trend kunnen zijn dat er bij beleidskeuzes nog nadrukkelijker naar de uitvoering (en de ondersteuning hiervan) gekeken wordt. Verder kunnen we expertise en mankracht bundelen om de uitvoeringskracht in de regio te vergroten. Daarnaast heeft de provincie een belangrijke taak als schakel naar Den Haag en Brussel. Wij kunnen signaleren waar wetgeving de uitvoering in de weg zit en dit proactief aankaarten. De provincie kan er zo voor zorgen dat de uitvoering vanaf het begin centraal staat bij het maken van nieuwe strategieën. Zo voorkomen we dat we plannen maken die in de praktijk onmogelijk blijken.

Welke vragen dit oproept

Deze trend vraagt om het maken van bestuurlijke keuzes. Durven we prioriteiten te stellen en duidelijk aan te geven wat we niet (of pas later) doen? Door geen keuzes te maken, ontstaat er juist schaarste in geld en menskracht, waardoor de complexiteit alleen maar toeneemt. De afweging is: blijven we vasthouden aan alle ambities, of durven we te kiezen voor een kleiner aantal projecten die we echt kunnen realiseren? Er liggen namelijk kansen wanneer richting gegeven wordt aan waar onze schaarse tijd en middelen het hardst nodig zijn: o.a. scherpere keuzes, meer focus en een sterkere samenwerking met uitvoeringpartners.

Verandering in de manier waarop overheid en inwoners samenwerken bij maatschappelijke vraagstukken

Beschrijving van de trend

Het vertrouwen in de politiek en de overheid staat onder druk. Veel inwoners steunen onze democratie, maar vinden de overheid vaak afstandelijk. Ze vinden dat grote problemen, zoals de woningcrisis of de gevolgen van gaswinning, niet goed worden opgelost. Ook in Overijssel merken we dit, bijvoorbeeld bij dossiers zoals het Kanaal Almelo-De Haandrik of discussies over de energievoorziening en drinkwater. Tegelijkertijd verandert de rol van de inwoner. Mensen willen niet alleen eens in de vier jaar stemmen, maar vaker direct betrokken zijn bij keuzes in hun eigen buurt. Ze willen een stem hebben in ingewikkelde plannen die hun leven raken. De overheid wordt uitgedaagd om meer te zijn dan alleen een loket waar je een vergunning haalt. Inwoners en onze partners vragen dat we een betrouwbare partner zijn die dicht bij de mensen staat en echt luistert.

Provinciale rol

De provincie Overijssel staat voor grote keuzes die iedereen raken. Om deze plannen te laten slagen, is vertrouwen van de samenleving nodig. De provincie heeft de opgave om te zorgen voor een goed samenspel met inwoners, gemeenten en maatschappelijke organisaties. Dit betekent dat we aanwezig moeten zijn op de plekken waar het gebeurt, ook als er weerstand is. Onze rol is om kennis uit de samenleving serieus mee te nemen in onze besluiten. Dat hebben we al vormgegeven met onze Participatievisie en ook wordt er momenteel gewerkt aan een gemeenschappelijke kennisbasis. De komende tijd ligt er een uitdaging om participatie verder vorm te geven in de praktijk en door te gaan met het stimuleren van initiatieven uit de samenleving. Daarbij is het belangrijk aandacht te hebben voor de 'stille stem': de grote groep mensen die we normaal gesproken niet horen bij informatieavonden en in inspraakprocedures.

Welke vragen dit oproept

De politiek staat voor de keuze hoe diep de samenwerking tussen provincie en inwoners moet gaan. Dit begint bij het ontwerp van participatie (zoals we gedaan hebben in de Participatievisie). Kiezen we voor meepraten, of gaan we in de toekomst een stap verder naar meer co-creatie? Ook actieve transparantie is een belangrijk punt. Dit vraagt om het naleven van de Wet open overheid (Woo), het gebruik van eenvoudige taal en het delen van een gezamenlijke kennisbasis met inwoners. Tot slot is een weerbaar bestuur essentieel. Hoeveel investeren we in de bescherming van ambtsdragers en ambtenaren, zodat zij hun werk in de samenleving veilig en onafhankelijk kunnen blijven doen?

Groeiende betekenis van eigen strategische positie binnen internationale samenwerking

Beschrijving van de trend

De onrust in de wereld heeft direct invloed op Overijssel. We merken dat we voor energie, grondstoffen en producten vaak afhankelijk zijn van verre landen. Als daar iets misgaat, stijgen hier de prijzen of ontstaan er tekorten. Daarom is er wereldwijd en in Europa steeds meer aandacht voor 'strategische onafhankelijkheid': we willen de zaken die we echt nodig hebben, dichterbij huis regelen. In Overijssel merken we dit op verschillende manieren. Onze inwoners gaan de komende jaren de groei van Defensie vaker zien, bijvoorbeeld in het straatbeeld of op de arbeidsmarkt. Ook wordt onze ligging aan de grens met Duitsland belangrijker. Door slimmer samen te werken met onze burens, kunnen we onze eigen economie versterken en minder kwetsbaar worden voor schokken van buitenaf.

Provinciale rol

De provincie kan deze onafhankelijkheid niet alleen regelen; dit is een opgave waar we samen met het Rijk en Europa aan werken. Toch heeft Overijssel een eigen rol. Wij kunnen onze economie stimuleren om meer circulair te worden: door grondstoffen vaker te hergebruiken, hoeven we minder uit het buitenland te halen. De provincie stuurt hierop via haar economisch beleid. Samen met partners zoals Oost NL zetten we innovatiefondsen in om specifieke bedrijven in het midden- en kleinbedrijf (mkb) te helpen vernieuwen. Daarnaast benutten we onze positie als grensregio om de samenwerking met Duitsland te verbeteren. Dit biedt kansen voor de arbeidsmarkt en maakt onze bedrijven sterker.

Welke vragen dit oproept

Een van de vragen is hoe actief we als provincie investeren in onze internationale en strategische positie. Kiezen we voor een brede aanpak waarbij we veel middelen inzetten voor innovatie en circulaire economie? Of laten we dit onderwerp vooral over aan het Rijk en Europa? De afweging zit ook in hoe we omgaan met de groei van Defensie en de samenwerking met onze buurlanden. Investeren in deze netwerken kost tijd en geld, maar het maakt Overijssel op de lange termijn minder kwetsbaar. Een andere afweging kan zijn hoeveel prioriteit gegeven wordt aan het 'zelfvoorzienend' maken van onze regio en hoe de kansen van de grensligging van Overijssel optimaal benut worden.

Toenemende digitale afhankelijkheid stelt hogere eisen aan veiligheid, betrouwbaarheid en toegankelijkheid

Beschrijving van de trend

De digitale wereld verandert razendsnel. Nieuwe technieken zoals kunstmatige intelligentie (AI) bieden grote kansen. Ze helpen bedrijven om op nieuwe manieren geld te verdienen en kunnen de overheid helpen om de schaarse ruimte in Overijssel beter te benutten. Denk aan slimme verkeerssystemen die files voorkomen of data die precies laten zien waar we het beste nieuwe natuur of woningen kunnen plannen. Maar deze digitale groei heeft ook een schaduwkant. We worden steeds afhankelijker van computers en netwerken. Als deze uitvallen of worden aangevallen door criminelen (cyberattacks), ligt de samenleving stil. Het beveiligen van onze gegevens en systemen is daarom geen bijzaak meer. Het is een harde voorwaarde om als betrouwbare overheid te kunnen werken en de economie draaiende te houden.

Provinciale rol

De provincie heeft hierin een dubbele taak. Allereerst zorgen we dat onze eigen digitale veiligheid en die van onze wegen en vaarwegen voldoet aan de strengste Europese eisen. Zo beschermen we onszelf en onze vitale infrastructuur tegen digitale dreigingen. Daarnaast is digitalisering een enorme kans voor de economie van Overijssel. Met de Universiteit Twente en onze sterke maakindustrie hebben we goud in handen. We kunnen voorop lopen in nieuwe technieken zoals fotonica (chips die werken op licht). De provincie speelt hierin een actieve rol: wij faciliteren niet alleen, maar zorgen ook voor de juiste randvoorwaarden. Denk aan een goed energienet en snelle dataverbindingen, zodat onze tech-bedrijven kunnen blijven groeien en vernieuwen.

Welke vragen dit oproept

We zien momenteel dat de Rijksoverheid veel keuzes maakt als het gaat om digitalisering en digitale autonomie. Wanneer gaan wij daar als provincie op aanhaken en hoeveel willen wij hierin investeren? Digitalisering kan een belangrijke aanjager zijn voor onze economie. Wanneer we als provincie hier meer positie in willen pakken dan vraagt dat om flinke investeringen in infrastructuur en innovatie, terwijl de resultaten soms pas op de lange termijn zichtbaar zijn. Daarnaast is er de afweging rondom privacy en ethiek. Hoe gaan we om met data en AI bij het maken van beleid? De politiek moet bepalen waar de grens ligt tussen het slim gebruiken van gegevens en het beschermen van de privacy van onze inwoners. De uitdaging is om digitalisering in te zetten voor een sterker Overijssel, zonder de menselijke maat en veiligheid uit het oog te verliezen.

Demografische veranderingen beïnvloeden de keuzes voor een toekomstbestendige sociale en fysieke leefomgeving

Beschrijving van de trend

De samenstelling van de bevolking in Overijssel verandert de komende jaren flink. Er worden minder kinderen geboren (ontgroening) en er komen steeds meer oudere inwoners die ook hogere leeftijden bereiken (dubbele vergrijzing). Dit heeft grote gevolgen voor hoe we onze provincie inrichten. In veel dorpen op het platteland neemt het aantal jonge gezinnen af. Hierdoor komt het voortbestaan van scholen, winkels en sportclubs onder druk te staan. Tegelijkertijd groeit de vraag naar zorg en ondersteuning voor ouderen, terwijl de voorzieningen juist verder weg komen te liggen. In de steden zien we een andere uitdaging: daar is een enorme behoefte aan betaalbare woningen en is er veel aandacht nodig voor integratie en gelijke kansen voor iedereen. Het is een gezamenlijke opgave van de provincie, gemeenten en maatschappelijke organisaties om Overijssel voor iedereen leefbaar en bereikbaar te houden.

Provinciale rol

De provincie heeft een wettelijke taak om de regio bereikbaar te houden, vooral via het openbaar vervoer. Door de verandering in de bevolking wordt dit lastiger: in krimpende gebieden rijden bussen vaker leeg, terwijl ouderen juist afhankelijk zijn van goed vervoer om bij de dokter of de winkel te komen. Hoewel hier al veel op gebeurt (o.a. streefnormen voor bereikbaarheid) blijft het de komende jaren een opgave hier slimme oplossingen voor vinden. Daarnaast zet de provincie zich in voor een sterke sociale basis. Wij helpen bij het ontwikkelen van nieuwe woonvormen, zoals combinaties van wonen en zorg. Ook ondersteunen we dorpen om hun voorzieningen toekomstbestendig te maken. De provincie fungeert hierbij als aanjager en verbinder: we brengen partijen samen en zorgen dat goede ideeën uit de samenleving ook echt uitgevoerd kunnen worden.

Welke vragen dit oproept

De demografische veranderingen dwingen de politiek tot keuzes over de verdeling van geld. Hoe verdelen we de middelen tussen de groeiende steden en het kwetsbare platteland? Investeren we fors in het behouden van buslijnen in dunbevolkte gebieden, ook als dat veel geld kost? Of kiezen we voor nieuwe, flexibele vormen van vervoer? De politieke afweging gaat ook over de leefbaarheid: accepteren we dat bepaalde voorzieningen uit kleine kernen verdwijnen, of grijpen we als overheid in om de sociale samenhang te beschermen? Deze keuzes bepalen of Overijssel een provincie blijft waar jong en oud, in de stad én op het dorp, prettig kunnen blijven wonen en werken.

Ons platteland, landbouw en natuur

Inleiding

Europese en nationale ontwikkelingen, zoals de natuurherstelwet, het nationaal natuurherstelplan en de aanhoudende stikstofopgave, vergroten de druk op ruimte en

vergunningverlening. Dat vraagt om samenhangende keuzes: natuur herstellen én richting geven aan de opgaven rond landbouw, water, natuur, bereikbaarheid en toekomstbestendig (boeren) ondernemerschap. Daarom zetten we in op een samenhangende en gebiedsgerichte aanpak, waarin we verschillende maatregelen combineren en afstemmen op lokale omstandigheden. De uitvoering van de zogenaamde 3x3-aanpak en aanvullende gebiedsgerichte maatregelen helpt ons om natuurherstel, duurzame landbouw, waterbeheer en bereikbaarheid tegelijk vooruit te brengen. Op deze manier willen we een robuust en vitaal buitengebied creëren, waarin landbouw en natuur elkaar versterken en het landschap behouden blijft voor toekomstige generaties. In de speerpunten hieronder is te lezen welke inzet dit van ons als provincie vraagt.

Aanvullende gebiedsgerichte maatregelen en koploper gebiedsprocessen

Aanleiding

De provincie Overijssel werkt in de Ontwikkelopgave Natura 2000 al jaren samen met partners aan het herstel en versterken van Natura 2000-gebieden. Toch staat de natuur in veel gebieden nog onder druk en daardoor is vergunningverlening juridisch onzeker of niet mogelijk. Dat raakt ondernemers, woningbouw en andere ontwikkelingen in Overijssel. Zo wachten PAS-melders nog altijd op legalisatie, worden ondernemers geconfronteerd met intrekingsverzoeken en is uitvoering van diverse koplopergebiedsprocessen niet mogelijk.

Omschrijving

Met de provinciale aanpak voor aanvullende gebiedsgerichte maatregelen willen wij in en rondom Natura 2000-gebieden zorgen voor het halen van natuurdoelen. Met de combinatie van gebiedsgerichte maatregelen en de generieke maatregelen van het Rijk creëren we weer perspectief op vergunningverlening en bieden we ondernemers in de knel meer duidelijkheid.

Met deze aanpak kijken we per gebied naar factoren die invloed hebben op de natuur, zoals verdroging, versnippering, verstoring, stikstof en bodemkwaliteit. Door deze factoren in samenhang te bekijken ontstaat ruimte voor maatwerk per gebied, waarbij we koploper gebiedsprocessen betrekken. Deze inzichten benutten we bij de toekomstige actualisatie van de beheerplannen voor Natura 2000. Waarschijnlijk wordt er de komende paar maanden meer duidelijk over de spelregels die het Rijk zal stellen aan gebiedsgerichte aanpakken. Dit zal verder richting geven aan de invulling van onze aanpak.

Wat is ervoor nodig

Bij al deze maatregelen horen passende financiële instrumenten en voldoende juridische borging, zodat handelingsperspectief ontstaat en we de ondernemer ondersteunen om aan de gebiedsopgave te kunnen voldoen. We houden vast aan de Overijsselse 3x3 aanpak waarbij we investeren in een toekomstbestendig landelijk gebied met een sterk sociaaleconomisch perspectief.

De aanpak werken we uit in samenwerking met onze partners en in samenhang met lopende trajecten, zoals de landbouwvisie, de ontwikkelopgave Natura 2000 en koplopergebiedsprocessen. Samen met grondeigenaren en partners kijken we per gebied naar de staat van de natuur (gedeelde kennisbasis). Vanuit deze basis ontwikkelen we samen met ondernemers en omwonenden gebiedsgerichte en/of bedrijfsspecifieke maatregelen die passen bij de brede opgave van een gebied. Eventuele Rijksmiddelen die in de gebieden terecht komen en de koppelkansen die er te maken zijn willen we optimaal kunnen benutten. Daarom zetten we ook in op het actief vinden en creëren van dergelijke kansen. Wij stellen voor om in totaal € 8 miljoen te reserveren. Voor de inzet van deze middelen volgt een separaat Statenvoorstel. Daarbij zal ook gekeken worden naar de inzet vanuit het programma Leefbaar Platteland.

Op basis van de verkenningen van de koploper gebiedsprocessen en de invulling van het Coalitieakkoord door de Rijksoverheid (zomer 2026) gaan we per koploper gebiedsproces na of en hoe we tot realisatie van de doelen kunnen komen.

Landbouwvisie en uitwerking van de uitvoering

Aanleiding

De landbouw is een belangrijke sector in de provincie Overijssel, vanwege voedselproductie, grondgebruik, economie, cultuurhistorie en sociale cohesie. De afgelopen tijd hebben we gewerkt aan een visie voor de landbouw. In deze visie stellen we kaders zodat boeren en andere agrarische ondernemers keuzes kunnen maken.

Omschrijving

In onze visie verbinden we de belangrijkste zeven belangrijke ontwikkelingen die op het platteland afkomen. Dit zijn landbouweconomische ontwikkelingen, ruimte en grond, geopolitiek, klimaatverandering, water en bodem, natuur en biodiversiteit, vakmanschap en ondernemerschap en plagen, ziekten, dierenwelzijn en gezondheid. Op basis daarvan benoemen we de kansen en uitdagingen waar de landbouw voor staat en hoe wij als provincie daar een rol in spelen. Kern van onze visie voor 2040: een toonaangevende landbouw in balans met de omgeving. Hiermee willen we Overijsselse landbouwbedrijven een langetermijnperspectief bieden op basis waarvan ondernemers verantwoorde investeringsbeslissingen kunnen nemen. De visie stellen we in het voorjaar van 2026 vast.

Wat is ervoor nodig?

We stellen de landbouwvisie in het voorjaar van 2026 vast, en leggen deze voor aan PS. De landbouwvisie geeft een stevige basis voor verdere uitwerking in provinciaal beleid en instrumenten. Daarnaast willen we zorgen voor een structurele borging van de versterking van de agro-food keten in Overijssel, door blijvend in te zetten op het stimuleren van kansrijke ontwikkelingen en innovaties, kennisdeling- en ontwikkeling en het organiseren van de verbinding met relevante programma's en beleidsthema's zoals circulaire economie, Leefbaar platteland, natuur voor elkaar, VAB's en verdere uitwerking van de omgevingsvisie.

Plattelandsagenda

Aanleiding

De leefbaarheid en 'noaberschap' op het platteland staan onder druk. Er zijn grenzen aan de ruimte. Daarnaast spelen er verschillende ontwikkelingen zoals vergrijzing, jongeren die het platteland verlaten, het tekort aan passende woon-zorgcombinaties en de bereikbaarheid en voorzieningen die onder druk staan. Een opgave in het coalitieakkoord 'Schouder aan schouder' is dat we ons meer bewust zijn van de (sociaaleconomische) gevolgen en kansen van deze ontwikkelingen. In een participatietraject hebben inwoners, ondernemers, gemeenten en organisaties samen aangegeven welke kansen en knelpunten er zijn als het om de leefbaarheid op het platteland gaat en welke rol de provincie hierin zou kunnen spelen. Dit heeft geresulteerd in een document genaamd 'De stemmen van het Overijsselse platteland'.

Dit document, het geluid uit de samenleving, is vervolgens een belangrijke bouwsteen voor de Plattelandsagenda waaraan gewerkt wordt.

Omschrijving

Met de Plattelandsagenda zet de provincie in op het behoud en versterken van de leefbaarheid op het platteland. Het Platteland moet een fijne plek zijn en blijven om te wonen, te werken, te ondernemen en te ontspannen. In de Plattelandsagenda komt te staan waar de provincie op in wil zetten, wat de rol van de provincie daarbij is en hoe de provincie wil samenwerken met inwoners, ondernemers, gemeenten en organisaties. Daarbij is het van belang dat de gebiedsgerichte maatregelen van de provincie vanuit de 3x3 aanpak en de Plattelandsagenda elkaar aanvullen en versterken.

Uit de 'Stemmen van het Overijsselse platteland' komen verschillende thema's naar voren die belangrijk zijn voor de leefbaarheid. Voorbeelden van thema's zijn wonen, bereikbaarheid, voorzieningen, bedrijvigheid en gezondheid. De uitdagingen binnen die thema's zijn complex en hangen onlosmakelijk met elkaar samen. Daarmee raakt Leefbaar Platteland niet alleen beleidsteams en programma's binnen de provincie, maar ook gemeenten en organisaties. Er zal daarom een goede afstemming plaats moeten vinden en er zullen duidelijk keuzes gemaakt moeten over wat wel en niet onder Leefbaar Platteland valt.

Wat is ervoor nodig?

Leefbaar Platteland is op dit moment een programma dat loopt tot 2028. De opgave om het platteland van Overijssel leefbaar te houden is te complex om met een tijdelijk programma aan te kunnen pakken. In het Investeringsvoorstel Leefbaar Platteland 2024-2027 dat door Provinciale Staten is vastgesteld wordt aangegeven dat toegewerkt wordt naar structureel beleid. Met de Plattelandsagenda moet dit structurele beleid vorm krijgen.

Met de huidige subsidieregelingen en instrumenten wordt geïnvesteerd in het behoud en versterken van voorzieningen en het uitwisselen van informatie en ervaringen. 1 oktober 2026 loopt de pilot BoerenPerspectief af. De verwachting is dat het Rijk budget beschikbaar stelt voor de BoerenPerspectief aanpak. De kaders en voorwaarden voor de regeling moeten nog worden vastgesteld en daarom is het op dit moment niet zeker of BoerenPerspectief uiteindelijk ook in aanmerking komt voor de regeling en hiervoor middelen ontvangt vanuit het Rijk. Dit is van belang voor de continuering van de werkzaamheden van de erfcoaches, procesbegeleiders en psychosociale ondersteuning. We blijven ons inzetten voor de continuering van financiering.

Uit recent gehouden interviews en een enquête onder aanvragers van subsidies komt naar voren dat de verschillende regelingen goed aansluiten bij de behoeftes. Waar nog winst te behalen valt is de onderlinge samenwerking tussen dorpen stimuleren om gezamenlijk opgaven op te pakken. Waar ook steviger op ingezet moet worden is monitoring (van de impact), evaluatie en het verbinden van wetenschap en praktijk.

Daarnaast moeten we Leefbaar Platteland nog meer verbinden met andere opgaven, zoals bijvoorbeeld Sociale Kwaliteit, Erfgoed, Cultuur, Wonen, Bereikbaarheid en de 3x3-aanpak. Dat biedt mogelijkheden om leefbaarheid onderdeel te laten zijn van het beleid en de activiteiten van andere beleidsterreinen en voor gezamenlijke subsidieregelingen.

Ons water- en energiesysteem

Inleiding

De gevolgen van klimaatverandering versnellen de wateropgaven in Overijssel. De druk op zoetwaterbeschikbaarheid, waterveiligheid en waterkwaliteit neemt toe en vraagt, samen met de doelen uit de Kaderrichtlijn Water, om aanvullende maatregelen en scherpe keuzes in het gebruik en de verdeling van water. Tegelijk vormt netcongestie een belangrijk knelpunt voor woningbouw, economische ontwikkeling en verduurzaming. Uitbreiding én slimmer gebruik van het stroomnet zijn noodzakelijk, terwijl ook nieuwe ontwikkelingen zoals de warmtetransitie extra financiële en organisatorische uitdagingen met zich meebrengen.

In Overijssel komen deze opgaven samen met andere grote transitie's, zoals woningbouw, natuurherstel en de ontwikkeling van een toekomstbestendige landbouw. De sterke samenhang tussen deze thema's vraagt om integrale keuzes en een gebiedsgerichte aanpak. Met onder meer de recent vastgestelde energievisie zetten we stappen richting een klimaatneutraal Overijssel in 2050. Door opgaven te verbinden, bijvoorbeeld door water en bodem sturend te maken in ruimtelijke keuzes, benutten we kansen om efficiënter en effectiever te werken aan een gezonde, veilige en leefbare omgeving.

Kaderrichtlijn Water-doelen

Aanleiding

De waterkwaliteit in Overijssel moet beter. In Europees verband is afgesproken dat alle lidstaten in 2027 moeten voldoen aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Deze doelen gaan over schoon en gezond water, zowel oppervlaktewater als grondwater. Hoewel er de afgelopen jaren stappen zijn gezet, haalt Nederland de doelen nog niet. Ook in Overijssel merken we dat de huidige inzet niet genoeg is.

In de Statenbrief "Grip op waterkwaliteit" is beschreven dat een aantal maatregelen nog in de opstartfase zit. We spannen ons maximaal in om de doelen te halen en daarvoor is geld nodig. Wanneer we te laat zijn, kan dit leiden tot maatregelen van het Rijk of zelfs boetes uit Europa. Het belangrijkste risico ligt echter dichtbij huis: vervuiling van grond- en oppervlaktewater kan gevolgen hebben voor de drinkwatervoorziening, natuur, landbouw en leefbaarheid.

De waterkwaliteit staat onder druk door verschillende oorzaken, zoals nutriënten uit de landbouw, indirecte lozingen via riolen en het vrijkomen van Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS). Zonder extra inzet verbetert de situatie niet genoeg. Daarom is het nodig om te versnellen en gerichte maatregelen te nemen. De KRW-impulsmaatregelen zijn ontwikkeld om deze versnelling mogelijk te maken. Om deze maatregelen volledig uit te voeren, is aanvullend budget nodig. Uit eerder onderzoek blijkt dat dit niet binnen de bestaande begroting kan.

Omschrijving

Met de KRW-impulsmaatregelen richten we ons op drie onderdelen:

1. Verbeteren van de grondwaterkwaliteit

We onderzoeken de herkomst van vervuiling in het grondwater, vooral bij drinkwaterwinningen. Als duidelijk is waar vervuiling vandaan komt, kunnen gerichte maatregelen worden genomen. Daarnaast wordt een early-warningsysteem opgezet. Daarmee kunnen we problemen sneller opsporen en voorkomen dat verontreinigingen de drinkwatervoorziening bereiken. Ook versterken we de samenwerking tussen provincie en waterschappen via een watercoalitie.

2. Verbeteren van de oppervlaktewaterkwaliteit

We pakken indirecte lozingen aan: lozingen via het riool of het terrein die uiteindelijk in het oppervlaktewater komen. Dit doen we door bedrijven strenger te volgen en door omgevingsdiensten en gemeenten te ondersteunen.

3. Aanpak van diffuse bronnen in het landelijk gebied

In de Proeftuin Drinkwater kijken we breder dan alleen naar landbouw. Ook andere bronnen dragen bij aan vervuiling. Daarom voeren we herkomstanalyses uit en koppelen hier maatregelen aan, zoals gebiedsgerichte subsidies of pilots. Zo kunnen we nutriënten en ZZS terugdringen in de omgeving van drinkwaterwinningen

Wat is ervoor nodig

Om invulling te geven aan deze impulsmaatregelen stellen wij voor om in totaal € 1,9 miljoen beschikbaar te stellen voor de jaren 2026 en 2027. Hiermee voorkomen we dat de KRW-doelen verder uit het zicht raken en kunnen wij de benodigde maatregelen met daarbij behorende specialistische capaciteit en kennis borgen.

Energieplanologie

Aanleiding

De Energievisie 2025 van Overijssel schetst het gewenste toekomstbeeld van een duurzame en betrouwbare energievoorziening. De energietransitie vraagt de komende decennia aanzienlijk meer ruimte voor energieopwekking, -opslag en -infrastructuur. Dit is noodzakelijk om de gewenste ontwikkelingen op het gebied van wonen, regionale economie en bereikbaarheid te kunnen realiseren. De toekomstige ruimtevraag voor energie is echter nog onvoldoende in beeld. Hierdoor bestaat het risico op ruimtelijke knelpunten, vertraging en keuzes die later moeilijk te herstellen zijn. De provincie wil dit voorkomen door energieplanologie verder te ontwikkelen: een integrale aanpak waarin energie en ruimtelijke ordening samenkomen. Zo kunnen we onze regisserende rol versterken, knelpunten voorkomen, samenhang aanbrengen tussen opgaven en de ruimtevraag voor energie tijdig en zorgvuldig inpassen. Ook vergroot dit onze invloed op Rijksbeleid.

Omschrijving

De aanpak kent twee hoofdlijnen: inzicht in de ruimtevraag en sturen in samenhang.

1. Inzicht in de ruimtevraag

We brengen de toekomstige ruimtebehoefte voor onder meer windenergie, zon, mestvergisting, infrastructuur, SMR's en batterijen in beeld. Op basis hiervan bepalen we hoe deze opgaven zich verhouden tot andere ruimteclaims, hoe ze landen in ons ruimtelijk beleid en welke rol de provincie daarin heeft.

2. Sturen in samenhang

Naast ruimtelijke borging is samenhangende sturing nodig. Energie wordt een structurerend principe in ruimtelijke ontwikkelingen. Daarom nemen we energie vroegtijdig mee in processen en zetten we een energieplanoloog in om dit structureel te borgen.

Energieplanologie vormt zo de verbindende schakel tussen opgaven als woningbouw, mobiliteit, economie, landbouw en natuur, en helpt om knelpunten in ruimte en energiebeschikbaarheid te voorkomen.

Wat is ervoor nodig

Om dit goed te regelen, is het nodig om kennis uit verschillende sectoren te bundelen en één duidelijke aanpak te maken voor wonen, werken, bereikbaarheid en energie. Energie moet daarbij een belangrijk uitgangspunt zijn. Dat vraagt om goede samenwerking tussen verschillende gebieden én de verschillende beleidsdomeinen (Energie en Ruimtelijke Ontwikkeling). Daarnaast zetten we al aan het begin van plannen een energieplanoloog in. Deze wordt gefinancierd met rijksmiddelen voor uitvoering van het klimaat- en energiebeleid (CDOKE-middelen). Aan het eind van dit jaar verwachten we meer duidelijkheid over hoe we dit in ons beleid gaan verwerken.

Onze woningen, bereikbaarheid en ruimte

Inleiding

In Overijssel zien we dat de woningvraag onverminderd groot blijft. De komende jaren blijft de bevolking groeien, wat leidt tot een schaa sprong in verstedelijking. Voor de opgaven rondom wonen, ruimte en bereikbaarheid betekent dit dat de verstedelijking druk legt op de Overijsselse infrastructuur en voorzieningen. Dit zijn randvoorwaarden om de woningbouw te kunnen realiseren; daar hebben we het Rijk bij nodig. De provincie voert regie en fungeert als verbinder tussen het Rijk (financiën en kaders) en de gemeenten (uitvoering). De provincie waakt over de ruimtelijke kwaliteit en de balans tussen stedelijke groei en een vitaal platteland. Daar zetten we al op in met regie op de Woondeals, ondersteuning van gemeenten met de Bouwbrigade en subsidieregelingen en door onze betrokkenheid bij de verstedelijkingsstrategieën. Hieronder lichten wij deze speerpunten nader toe.

Woningbouw en verstedelijking

Aanleiding

Onze stedelijke regio's staan voor een grote opgave door de tekorten op de woningmarkt op korte termijn en de verwachte schaa sprong op middellange termijn. Bij meer woningen hoort ook meer werkgelegenheid, economie, mobiliteit, ontspanning, energie, groen en cultureel erfgoed.

Omschrijving

We werken aan een brede visie op verstedelijking in onze 3 stedelijke regio's in 2040/2050, samen met Rijk en regiopartners. In de regio's Stedendriehoek en Twente werken we in 2026 samen met Rijk en regiopartners aan een definitief ontwikkelperspectief voor de brede verstedelijkingsopgave. In de regio Zwolle werken we in 2026 samen met Rijk en regiopartners het ontwikkelperspectief uit in een eerste versie van een Regionale Investeringsagenda. Onze 3 stedelijke regio's zijn onderling verbonden in de 'gouden driehoek' zowel fysiek (via wegen/spoorwegen en waterverbinden) als via economische samenwerking, bestuurlijke verbanden, (kennis)netwerken en sociaal culturele banden. Samen met onze partners in de Woonkeuken werken we op korte termijn (voor eind 2030) aan het realiseren van minimaal 47000 woningen voor de juiste doelgroepen. Ook is in de woondeals een doorkijk opgenomen voor de periode 2031-2035 om tijdig tot uitvoerbare plannen te kunnen komen. Specifiek sturen we op voldoende betaalbare woningen (30-40-30) en voldoende woningen voor ouderen. Tot nu toe lukt het ons, dankzij de sterke samenwerking tussen overheid, markt en woningcorporaties, om de afgesproken aantallen in de woondeal te halen. Maar dat gaat niet vanzelf. Op basis van interprovinciaal onderzoek weten we dat de belangrijkste knelpunten/randvoorwaarden zitten in:

1. Dekking van onrendabele toppen;
2. Investeringscapaciteit corporaties;
3. Stikstofruimte voor woningen;
4. Oplossingen voor netcongestie;
5. Financiering ambtelijke capaciteit.

Verstedelijking kan niet los gezien worden van het op orde houden van de provinciale infrastructuur. We zetten binnen de verstedelijkingsopgave in op de mobiliteitstransitie door middel van de versnelling van de aanleg het netwerk van doorfietsroutes tussen kernen en steden. Daarnaast werken we - mede vanuit de INO - aan het robuust houden en maken van de corridor Zwolle - Twente - Munster, ten behoeve van een sterke verbinding tussen de regio's. De N35 maakt hier een belangrijk deel van uit.

Wat is ervoor nodig

We willen inzetten op het realiseren van projecten op korte termijn die zowel bijdragen aan het oplossen van de korte termijn knelpunten op de woningmarkt en de integrale verstedelijkingsambities van onze partners in de Overijsselse regio's. De bijdrage is nodig voor het dekken van publieke kosten voor fysieke maatregelen die ondersteunend zijn aan provinciale doelen voor betaalbare woningbouw, klimaatadaptatie, economie en versterking van het mobiliteitssysteem. Zoals investeringen in infrastructuur en openbare ruimte. We zien diverse vragen vanuit gemeenten die we nu niet via een van de sectorale regelingen kunnen bedienen, zoals het gebied Spoorzone Hengelo Enschede. Wij stellen voor hiervoor € 7,5 miljoen incidenteel te reserveren binnen de Algemene Reserve KvO. Voor de inzet van deze middelen volgt een separaat Statenvoorstel. De verwachting is dat € 2,5 miljoen nodig is voor de ondersteuning van fysieke projecten rond Spoorzone Hengelo/Enschede.

Daarnaast zal een deel van de middelen benodigd zijn voor een bijdrage aan de opwaardering van de insteekhavens in Almelo.

Met het instrumentarium dat u beschikbaar heeft gesteld in het investeringsprogramma Wonen ondersteunen wij de realisatie van voldoende, betaalbare woningen voor de juiste doelgroepen. Er is veel vraag naar onze subsidiemogelijkheden, zoals de verbrede regeling Langer Zelfstandig Wonen. Het aantal aanvragen ligt inmiddels hoger dan het beschikbare budget voor de regeling, Dit najaar evalueren we de regeling en informeren we u over de uitkomsten daarvan.

We ondersteunen via de Bouwbrigade onze partners, met name bij gemeenten, met kennis en capaciteit op allerhande onderwerpen. Dit werkt goed. In overleg met onze partners en aansluitend op de geconstateerde knelpunten stellen we voor om incidenteel € 1.000.000 beschikbaar te stellen in de periode 2026 tot en met 2027 de Bouwbrigade uit te breiden met extra kennis/capaciteit op het gebied van:

1. Ecologische wetgeving
2. Drinkwaterbesparing
3. Stedenbouwkundige visievorming en planvorming
4. Gebiedsontwikkeling
5. Subsidiebegeleiding
6. Netcongestie en netbewust bouwen

Voor aanvullende inzet op de bereikbaarheid stellen we voor extra bijdragen beschikbaar te stellen voor de corridor N35 Zwolle-Twente-Munster en de versnelling van de aanleg van doorfietsroutes. Voor de benodigde cofinanciering voor de realisatie van een ongelijkvloerse kruising op de N35 bij Enschede Oost stellen we voor € 5,4 miljoen beschikbaar te stellen vanuit de gereserveerde middelen voor spoor en weg. Daarnaast stellen we voor € 2,5 miljoen aanvullend beschikbaar te stellen voor het programma fiets. Daarmee geven we invulling aan de motie 'Een tandje erbij'.

Provinciale infrastructuur op orde

Aanleiding

De Overijsselse infrastructuur veroudert, onze opgave voor infrastructuur is groot. Landelijk tekent zich een duidelijke trend af: de Nederlandse infrastructuur bereikt op grote schaal het einde van haar levensduur. Dat gebeurt terwijl de omstandigheden waarbinnen het beheer en onderhoud en de vervangingen plaatsvinden fundamenteel veranderen. Voor de provincie Overijssel is dat beeld niet anders. Als wettelijk verantwoordelijke voor de instandhouding van de provinciale infrastructuur is deze realiteit urgent. De omvang van het onderhoud groeit en de opgave voor vervangingen neemt de komende jaren, en zeker voor de lange termijn, fors toe.

De afgelopen jaren hebben we hard gewerkt om deze opgave scherp in beeld te brengen: niet alleen voor de nabije toekomst, maar ook voor de lange termijn. Dat heeft een helder en eerlijk beeld opgeleverd. Een beeld dat duidelijk maakt dat een groot deel van de groeiende opgave onontkoombaar is.

Tegelijkertijd zien we – zoals in het voorgaande speerpunt beschreven – dat de woningbouwopgave en de toename van mobiliteit vraagt om investeringen in de bereikbaarheid. Dit vraagt dus naast instandhouding ook om gerichte uitbreiding van onze infrastructuur.

Omschrijving

Een betrouwbare en veilige infrastructuur is geen luxe. Het is de ruggengraat van een goed functionerende economie, weerbare en een prettige woon- en werkomgeving in Overijssel. We bouwen voort op onze bestaande sterke netwerken. Zo draagt infrastructuur bij aan het realiseren van onze provinciale ambities. Infrastructuur is daarbij geen doel op zich, maar een middel voor brede welvaart.

Juist omdat we nu weten waar we voor staan, zijn eerlijke maar scherpe keuzes onvermijdelijk. Waar liggen de prioriteiten in het provinciale wegennetwerk? Gaat onderhoud van het bestaande voor uitbreiding van het nieuwe? Waar kan het doelmatiger? Deze vragen gaan we de komende tijd actief beantwoorden. Zodat we de opgave op lange termijn beheersbaar, uitvoerbaar en betaalbaar houden. We informeren u hierover uitgebreider via een separate brief.

Wat is ervoor nodig

We anticiperen nu, want we zien dat de uitvoeringspraktijk onder druk staat. Capaciteit is schaars, specialistische kennis beperkt beschikbaar en het vermogen van de markt heeft ook zijn limieten. Ook ons eigen realisatievermogen moet worden vergroot door meer efficiency, maar ook meer uitvoeringscapaciteit. Dit maakt fasering en een andere programmering essentieel.

Daarom zetten we gerichte stappen en bouwen de capaciteit op voor het realiseren van onze beheer en onderhoudsopgave. Daarbij voegen we de benodigde middelen niet in één keer toe aan de begroting, maar stapsgewijs – in lijn met de daadwerkelijke groei van de uitvoeringscapaciteit. Zo blijven ambities en uitvoering met elkaar in balans, maar kunnen we ook vandaag aan de slag.

Tot en met 2030 verwachten we dat de kosten voor het beheer, onderhoud en vernieuwing van onze bestaande infrastructuur structureel met € 15 miljoen toenemen. We stellen voor de begroting in stappen daar naartoe te laten groeien. Een deel van de middelen (€ 5 miljoen) is per direct benodigd (voor dagelijks beheer en onderhoud en de Zwartewaterbrug) en een deel van middelen kan worden gereserveerd om stapsgewijs (€ 2,5 miljoen olopend naar € 10 miljoen) beschikbaar te stellen als de opgave ook realiseerbaar blijkt en afwegingen zijn gemaakt, onder andere ten aanzien van het onderhoudsniveau en/of prioritering.

De afgelopen en komende jaren sparen we € 15 miljoen per jaar voor investeringen in provinciale weg en (de elektrificatie van) spoor. De inzet daarvan is mede afhankelijk van cofinanciering door het Rijk, maar richten we ook zo goed mogelijk op concreet uitvoerbare projecten. Daarom stellen we voor een deel van deze middelen in te zetten voor projecten op de N35. Daarnaast hebben we middelen gereserveerd voor uitbreidingsinvesteringen, zoals de Vloedbeltverbinding. Door kostenontwikkeling op het project van de Vloedbeltverbinding stellen we voor aanvullende middelen te reserveren (structureel € 1,4 miljoen).

Onze economie

Inleiding

Het is internationaal onrustig. Spanningen, conflicten en de veranderde rol van de Verenigde Staten raken internationale markten, grondstoffenstromen en bovenal onze veiligheid. We zien dat direct terug in onze economie: ondernemers kampen met verstoorde toeleveringsketens en afzetmarkten, de prijzen voor brandstof lopen op en er is onzekerheid over communicatie, logistiek en (cyber)security. Juist in deze tijden willen we er alles aan doen om Overijssel veilig en welvarend te houden. Dat betekent: economische kansen pakken, door de Oost-Nederlandse defensie- en maakindustrie door te ontwikkelen en onverminderd in te zetten op chiptech en fotonica. Dat betekent ook: de economie weerbaarder maken, bijdragen aan ruimte voor defensie en militaire mobiliteit. Tenslotte moeten we strategisch autonomer worden, op defensie, technologie, maar ook energie moet betrouwbaarder en duurzamer. Zo krijgt bijvoorbeeld waterstof in de Overijsselse industrie de komende jaren een grotere rol. In de speerpunten hieronder lichten we toe welke inzet dit alles van ons als provincie vraagt.

Programma Nationale Veiligheid en Defensie

Aanleiding

De veranderingen in veiligheid en defensie vragen blijvende inzet van de provincie Overijssel. Defensie investeert in de groei van de defensie- en veiligheidsindustrie, in materieel en zoekt ruimte voor huisvesting en om te oefenen. De krijgsmacht zal dan ook steeds zichtbaarder worden, ook in Overijssel. In 2025 heeft Defensie laagvlieggebieden en helikopterlandingsplaatsen aangewezen. Het munitiedepot in Staphorst wordt uitgebreid en er vliegen straks militaire drones van en naar Twente Airport. Daarnaast krijgen we te maken met de [Wet op de defensiegeereidheid](#) (Wodg) en [de Europese omnibus voor defensiegeereidheid](#), die bestaande procedures gaan vereenvoudigen en verkorten. Al deze veranderingen hebben impact op onze economie, ruimte en leefomgeving. Defensie heeft de provincies gevraagd om aanspreekpunt te zijn in de contacten met de gemeenten en andere belanghebbenden. Met het programma Nationale Veiligheid en Defensie spelen we hierop in en leveren we een bijdrage aan een sterke en weerbare economie, ruimte voor defensie en militaire mobiliteit.

Omschrijving

Met het programma Nationale Veiligheid en Defensie willen we een bijdrage leveren aan de nationale veiligheid en defensie. We benutten de potentie van de Oost-Nederlandse defensie- en veiligheidsindustrie om een bijdrage te leveren aan de strategische autonomie van Nederland en Europa én om onze eigen regionale economie verder te versterken. Zo willen we ons marktaandeel in de nationale Defensie & Veiligheidsindustrie (na Zuid-Holland het grootste) versterken en behouden. Dat vergt dat de Overijsselse economie veerkrachtig en productiezeker is. Daarom werken we aan een weerbare economie, arbeids- en onderwijsmarkt. Ook dragen we bij aan ruimte voor defensie en militaire mobiliteit en bereiden we ons voor op de gevolgen van nieuwe wetgeving. Zo combineren we de noodzaak van defensie-uitbreidingen met verstandig economisch beleid.

Dat doen we in de praktijk door samen met Oost NL in te zetten op duurzame samenwerking tussen defensie en ons bedrijfsleven op drie gebieden: technologie & innovatie, productie en service. Want dit spectrum is met ruim 200 bedrijven die aan defensie leveren en bijna 6.000 arbeidsplaatsen aanwezig in Overijssel en Gelderland. Die arbeidsmarkt krijgt, net als het onderwijs, te maken met de groei van de krijgsmacht. We brengen die gevolgen in beeld en dragen bij aan het reservistenbeleid van Defensie. Bedrijven hebben behoefte om, vanwege de toenemende onzekerheden, hun weerbaarheid te vergroten. Om dat te doen, brengen wij Defensie, branches en (MKB)bedrijven samen.

We beoordelen de impact van defensieactiviteiten op economie, ruimte, leefomgeving (natuur, milieu, gezondheid). Dat doen we op grond van onze taken en bevoegdheden. Van daaruit leveren wij in redelijkheid een bijdrage aan ruimte voor defensie. Dat geldt ook voor mobiliteit en logistiek: we werken aan doorgang van militaire mobiliteit over bruggen, spoor, wegen, havens en de luchthaven Twente. Dit is immers onmisbaar voor onze nationale veiligheid, defensie en economie.

Wat is ervoor nodig?

Hiervoor vragen wij aanvullend op de resterende beschikbare middelen van €500.000 (voor 2026) en € 600.000 (voor 2027) een structureel budget voor personeelskosten ter hoogte van € 400.000 en een incidentele programmabijdrage ter hoogte van jaarlijks € 2 miljoen voor de jaren 2026 en 2027 (totaal incidenteel € 4 miljoen).

De middelen voor de jaren 2028 en verder vormen onderdeel van de onderhandelingen in het kader van het nieuwe coalitieakkoord.

Innovatie, Maakindustrie en Provinciale Fondsen

Aanleiding

De internationale spanningen en conflicten raken de open economie van Nederland extra hard. Export, innovatie en economische groei zijn direct het kind van de rekening. Daarom is het belangrijk dat Nederland in Europa minder afhankelijk wordt van andere landen. Dit stellen ook Draghi (voor de EU) en Wennink (voor Nederland) in hun recente adviezen.

De maakindustrie wordt momenteel sterk beïnvloed door internationale onrust. In Overijssel is het aandeel werkenden in de maakindustrie en de daaraan verbonden dienstverlening hoger dan het landelijke gemiddelde. Voor onze werkgelegenheid en economische structuur is het essentieel dat bedrijven toekomstbestendig en concurrerend blijven. Ons economisch beleid is hier dan ook op gericht: wij stimuleren beroepsgerichte scholing, vakmanschap en het behoud en aantrekken van talent, juist in een krappe arbeidsmarkt. Daarnaast bevorderen wij collectieve handelsmissies en versterken we industriële productiviteit, innovatie en de circulaire economie, onder meer door het inzetten van Europese en nationale middelen.

Dit alles kan niet zonder een goed vestigingsklimaat, waarin bedrijven aan ruimte, energie en water kunnen komen en bediend worden met goede ondernemersdienstverlening voor het brede mkb. Daar werken we aan, samen met de andere overheden, ondernemers, economic boards en onderwijsinstellingen in de drie regio's.

Omschrijving

Naast het onderhouden van de huidige regionale economie, krijgen de komende jaren enkele ontwikkelingen extra aandacht. Nationale veiligheid en strategische autonomie bieden kansen voor Overijssel, maar stellen ook hogere eisen aan het vestigingsklimaat.

Investerings in micro-elektronica en fotonica versterken de regionale economie en vergroten onze strategische autonomie, met nadruk op de realisatie van de chipfabriek New Origin. Tegelijkertijd werken we aan de herbestemming van het Apollo-Vredesteinterrein, waarbij we de hoge milieucategorie, watergebondenheid en grote energieaansluiting behouden voor (hightech) maakindustrie.

De verduurzaming van energie-intensieve industrie en logistiek vraagt overgang naar duurzame energiebronnen. Waterstof speelt hierin een centrale rol, met verbindingen naar het landelijke netwerk, inclusief Duitsland, als prioriteit voor de komende vier jaar.

Vanaf 2028 betreden innovatieprogramma's van het Nationaal Groeifonds een nieuwe fase. Bedrijven hebben dan meer behoefte aan risicokapitaal en Europese innovatiefondsen.

Provinciale cofinanciering en actieve betrokkenheid blijven nodig om mkb-innovatie en toegang tot groeimarkten te stimuleren. Strategische technologieën zoals chip- en AI-technologie zijn cruciaal voor medische technologie, telecommunicatie, mobiliteit en nationale veiligheid. Overijssel werkt hierin samen met Noord-Brabant en Gelderland.

We onderzoeken een Perspectieffonds Overijssel voor grote, revolverende investeringen (5-50+ miljoen) in sectoren zoals fotonica, chipindustrie, defensie, circulaire economie en klimaatadaptatie. Dit fonds versterkt onze positie om private, nationale en Europese cofinanciering aan te trekken en voorkomt dat investeringskansen naar andere regio's verschuiven.

Naar aanleiding van de motie 'Samenwerken aan circulaire economie van de hightech' hebben we onderzocht hoe circulariteit kan helpen om belangrijke grondstoffen beschikbaar te houden voor de Overijsselse hightech maakindustrie. Op het gebied van circulariteit ondersteunen we de hightech-maakindustrie door samenwerking in nationale, Europese en grensoverschrijdende programma's, zoals EVEN CLOSER. Dit omvat terugwinning van strategische materialen. Daarnaast onderzoeken we met Gelderland en Oost NL welke knelpunten en behoeften er zijn bij bedrijven. We sluiten zoveel mogelijk aan bij bestaande initiatieven, zoals de Brabantse Innovatiecoalitie Circular Semicon. Landelijk zijn we aangesloten bij de samenwerking Rijk-Regio voor het opstellen van 'routekaarten' voor levensduurverlenging, hergebruik en slim ontwerp van productketens.

Wat is ervoor nodig?

Als systeemverantwoordelijke voor de regionale economie blijft de provincie richting geven: goede ruimtelijke voorwaarden creëren en nationale en Europese investeringen aantrekken. Dit versterkt innovatie in mkb-maakindustrie, strategische autonomie, veiligheid en productiviteit van arbeid en materialen, met een multiplier-effect voor de regio. Belangrijk zijn de betrokkenheid bij de herbestemming van het Apollo-Vredesteinterrein en verdere uitrol van het waterstofnetwerk. We brengen de komende periode in beeld wat dit vraagt van de provincie.

Bij de Perspectiefnota vorig jaar is € 30 miljoen gereserveerd voor aanvullende inzet op de provinciale fondsen en met het oog op de ontwikkeling van het Perspectieffonds Overijssel. Het voorstel is om hiervoor aanvullend € 20 miljoen te reserveren binnen de Algemene reserve KvO.

De provinciale investeringsfondsen spelen een belangrijke rol bij het financieren van innovatieve bedrijven en projecten. Door de versnelling nadert het Innovatiefonds het einde van het beschikbare provinciale kapitaal, terwijl investeringen langer uitstaan dan oorspronkelijk voorzien. Voor de borging van de continuïteit is naar verwachting een tijdelijke aanvullende impuls van € 7,5 miljoen benodigd. Op de eventuele inzet van deze middelen komen we terug in de reguliere P&C cyclus.

Het Perspectieffonds Overijssel is bedoeld om investeringskapitaal te combineren met ontwikkelkracht voor complexe gebieds- en transitieopgaven op het gebied van economie, energie en leefomgeving. In deze Perspectiefnota reserveren we een bedrag van € 42,5 miljoen voor een eerste tranche, vooruitlopend op het definitieve oprichtingsbesluit door uw Staten. Met deze eerste tranche bouwen we een stevige investeringspijplijn op. Dit versterkt ook onze positie om private, nationale en Europese cofinanciering aan te trekken. Voor de inzet van deze middelen volgt een separaat Statenvoorstel.

Onze sociale samenleving

Inleiding

De manier waarop we leven en met elkaar omgaan verandert, ook in Overijssel, voortdurend. Steeds meer ouderen wonen zelfstandig, terwijl de groep mensen die zorg en ondersteuning kan bieden kleiner wordt. Tegelijk verandert ook de manier waarop mensen met elkaar omgaan, bijvoorbeeld door digitalisering. Daarom zetten we in op het versterken van lokale netwerken en noaberschap, het ondersteunen van de cultuursector en het bevorderen van participatie, zodat mensen actief betrokken blijven bij hun omgeving. Een gezonde en veilige leefomgeving hoort daar ook bij. De komende jaren zetten we dan ook extra in op het terugdringen van schadelijke stoffen in lucht, water en bodem. Dit draagt direct bij aan een samenleving waarin iedereen gezond kan leven en meedoen. Voor een fijne samenleving voor iedereen vinden we daarnaast aandacht voor de aanpak van ondermijning en meer inclusie en toegankelijkheid ook erg belangrijk. In de speerpunten hieronder is te lezen hoe wij aan dit alles willen werken de komende jaren.

Milieu en Gezondheid

Aanleiding

Met de Milieunota 2024 geven wij invulling aan die verantwoordelijkheid voor een gezonde en veilige leefomgeving. De zorgen over schadelijke stoffen, zoals PFAS, nemen toe. Dat geldt ook voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Er is verdere verbetering van de luchtkwaliteit nodig. Deze onderwerpen hangen nauw samen. Ze beïnvloeden de volksgezondheid, de milieukwaliteit en het vertrouwen van inwoners. Ze raken onze wettelijke taken voor vergunningverlening, toezicht en handhaving, én onze zorgplicht het milieu goed te beschermen.

Omschrijving

Zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) zijn schadelijk voor mens en milieu. Daarom geven we dit hoge prioriteit. Bedrijven moeten de uitstoot van deze stoffen naar bodem, water en lucht zoveel mogelijk verminderen en hiervoor plannen maken. We leggen deze aanpak de komende jaren beter vast in de afspraken met de Omgevingsdiensten. Zo komt extra capaciteit beschikbaar om bedrijven te helpen én waar nodig streng op te treden.

We werken met andere provincies aan het stoppen van het gebruik van PFAS. We weten nog weinig over waar PFAS en andere ZZS in Overijssel vandaan komen. Daarom willen we beter samenwerken met betrokken partijen, vooral rond PFAS-blusschuim en projecten voor schone lucht, schoon water en schone bodem.

Vorig jaar zijn we gestart met een traject om een aanpak te maken voor gewasbeschermingsmiddelen. Dit loopt tot 2026, met besluitvorming in het derde kwartaal. We willen afspraken en maatregelen maken om de milieudruk te verlagen. Voor de uitvoering zijn nu nog geen middelen beschikbaar.

Schone lucht is belangrijk voor onze gezondheid. Daarom doen we mee aan het nationale Schone Lucht Akkoord. We willen dat meer gemeenten aansluiten, zodat we samen meer gezondheidswinst kunnen bereiken. We onderzoeken wat gemeenten nodig hebben.

Waarschijnlijk vragen zij de provincie om hulp bij de uitvoering.

In 2023 onderzocht de GGD de kwaliteit van het milieu in Overijssel en de gevolgen voor de gezondheid. We moeten dit onderzoek vernieuwen en meer data gebruiken, vooral ook om te zien hoe milieu- en gezondheidseffecten stapelen en elkaar versterken. De provincie heeft niet genoeg gezondheidskennis in huis, daarom werken we samen met andere partijen om de resultaten goed te kunnen gebruiken in beleid en uitvoering.

Wat is ervoor nodig

Om aan onze wettelijke taken en onze zorgplicht om het milieu te beschermen te voldoen maken we gebruik van bestaande kennisnetwerken. Wij stellen voor eenmalig € 175.000 beschikbaar te stellen voor verder onderzoek door onze Omgevingsdiensten naar het stoppen van het gebruik van PFAS en andere ZZS. Voor het verdiepende onderzoek naar de kwaliteit van het milieu in Overijssel en gevolgen voor de gezondheid hiervan stellen wij voor eenmalig € 150.000 beschikbaar te stellen.

Aanpak ondermijning & Groene BOA's

Aanleiding

Provinciale Staten heeft eind 2024 een tijdelijke financiering beschikbaar gesteld voor behoud en versterking van de inzet van groene boa's van terreinbeherende organisaties en particuliere landgoederen. De capaciteit van groene boa's staat onder druk en het wordt door aangescherpte eisen steeds lastiger om het toezicht op een adequaat niveau te houden. Dit terwijl de druk op het buitengebied toeneemt, onder meer door groeiende bezoekersaantallen, toenemende criminaliteit en ondermijning.

In het statenvoorstel van juni 2024 is besloten dat de provincie samen met gemeenten en het onderwijs werkt aan het effectief aanpakken van ondermijning. De provincie werkt met een Expertteam, een projectleider jeugd en met Veiligheidscoaches die gemeenten kunnen benutten om ondermijning tegen te gaan (voor gemeenten een wettelijke taak).

Omschrijving

Samen met de partners zorgen zij ervoor dat kwetsbare gebieden worden versterkt en dat inwoners en ondernemers veilig en weerbaar blijven. Vooral bij gemeenten met veel buitengebied ontbreekt het nog aan voldoende kennis en capaciteit om (signalen van) ondermijning te zien en aan te pakken. Ook werken we samen om jongeren weerbaarder te maken.

Overijssel werkt actief aan een sterk buitengebied, vitale vakantieparken, weerbaarheid onder jongeren en veilige gemeenschappen. We blijven alert bij aanvragen voor vergunningen en subsidies en pakken criminele activiteiten aan, bijvoorbeeld op vakantieparken en bij leegstaande agrarische gebouwen. Ook zoeken we manieren om te voorkomen dat jongeren in de criminaliteit belanden. Dat doen we samen met gemeenten en onderwijs. De veiligheid in het buitengebied en toenemende behoefte om ondermijning tegen te gaan vraagt meer en meer aandacht, omdat de problemen groter worden.

In het buitengebied zijn bij verschillende (terrein behorende) organisaties groene boa's actief. Zij vervullen een belangrijke functie bij de signalering van ondermijning. Wij betrekken de groene boa's door in te zetten op kennisuitwisseling en samenwerking in het buitengebied. Uit gesprekken met boa-werkgevers in Overijssel blijkt dat er brede behoefte is aan een sterkere regierol en ondersteuning van de provincie. Een in 2025 een aangekondigde herziening van het boa-stelsel zal naar verwachting vooral impact hebben op kleinere werkgevers, die zullen moeten opschalen om aan de aangescherpte vereisten te blijven voldoen. Om de werkgevers van boa's te ondersteunen zetten wij naast financiering in de vorm van een toezichtsbijdrage, in op het vergroten van onze adviserende en coördinerende rol in de vorm van een boa-loket. Waarbij we verder bouwen aan samenwerking, aandacht vragen voor belangen, gezamenlijke actiedagen en intervisie.

Wat is ervoor nodig

De opgave op het gebied van ondermijning zal bij het einde van de programmaduur (2027) niet verdwenen zal zijn. Daarom is het belangrijk dat de continuïteit ook in de volgende periode wordt geborgd.

Voor het ondersteunen van groene BOA's stellen we voor om – in afwachting van Rijksmiddelen - in de periode 2026 tot en met 2029 incidenteel € 5,16 miljoen beschikbaar te stellen.

Participatie

Aanleiding

Samen met inwoners, organisaties en partners werken we aan de toekomst van Overijssel. Participatie speelt daarin een belangrijke rol. In oktober 2024 hebben Provinciale Staten de Overijsselse participatievisie en -werkwijze vastgesteld. Daarin staat hoe wij inwoners, organisaties en andere partners betrekken bij provinciaal beleid en projecten. Zo maken we gebruik van kennis en ervaring uit de samenleving. Want een fijn en leefbaar Overijssel maken we samen.

Omschrijving

De Overijsselse participatievisie geeft richting aan hoe de provincie Overijssel in verbinding staat met de samenleving: we geven ruimte als het kan en nemen verantwoordelijkheid als het moet. We zetten participatie in om kennis en ervaring uit de samenleving op te halen. Ook zetten we participatie in om belangen in beeld te brengen en de betrokkenheid bij provinciaal beleid te vergroten. Zo zorgen we ervoor dat de samenleving op passende momenten kan meedenken en bijdragen.

Met de Overijsselse participatievisie en -werkwijze hebben Provinciale Staten een duidelijke basis gelegd voor hoe we participatie inzetten. De participatiewerkwijze wordt inmiddels structureel ingezet bij het maken van beleid en uitvoering daarvan. De komende jaren blijft het belangrijk om deze werkwijze te blijven toepassen en verder te versterken. Alleen zo zorgen we dat ons beleid goed aansluit bij wat er leeft in Overijssel.

Wat is ervoor nodig

Om participatie onderdeel te laten zijn van de werkwijze van de provincie, is het belangrijk om hier de komende jaren actief op te blijven inzetten. Dit betekent blijvende aandacht voor de inzet van participatie bij provinciale opgaven en het versterken van de verbinding tussen provincie, inwoners, organisaties en partners.

We werken nu aan een evaluatie van het participatiebeleid. De eerste uitkomsten laten zien dat extra inzet nodig blijft om participatie verder te versterken. Vooral in het beter ondersteunen van initiatieven uit de samenleving, het versterken van participatie in het dagelijks werk en het borgen van participatie in de ambtelijke organisatie. De evaluatie wordt voor de zomer aan PS aangeboden.

Om deze ontwikkeling mogelijk te maken wordt voorgesteld om aanvullend € 800.000 beschikbaar te stellen voor de periode 2027 t/m 2030. In deze periode werken we toe naar een situatie waarin participatie invulling krijgt in het reguliere beleid.

Inclusie & Toegankelijkheid provinciehuis

Aanleiding

Begin 2026 hebben Provinciale Staten de visie en uitvoeringsagenda *Iedereen doet mee – Visie Diversiteit, Gelijkwaardigheid en Inclusie 2025–2028* vastgesteld, als uitwerking van het coalitieakkoord. Hierin staat dat iedereen in Overijssel moet kunnen meedoen en zich veilig en thuis moet voelen. Daarnaast verplicht landelijke regelgeving rondom de banenafpraak overheidsorganisaties om actief bij te dragen aan de arbeidsparticipatie van mensen met een arbeidsbeperking. Dit vraagt niet alleen om het creëren van functies, maar ook om passende begeleiding, betere toegankelijkheid van het provinciehuis en een inclusieve werkomgeving. Als provincie kijken we daarbij breder dan alleen facilitaire functies en richten we ons op het benutten van talenten binnen de hele organisatie.

Omschrijving

We stimuleren maatschappelijke initiatieven en versterken netwerken en kennisdeling, zodat inclusie beter landt in de samenleving én in onze eigen organisatie. Als werkgever streven we naar een diverse en inclusieve werkomgeving waarin talenten tot hun recht komen. Zo lenen onze facilitaire taken zich voor de inzet van arbeidsparticipanten. Daarbij willen we als provincie het goede voorbeeld geven, onder meer door een toegankelijk provinciehuis voor medewerkers, bezoekers en Statenleden.

Wat is ervoor nodig

Uit onderzoek van het Nederlands Instituut voor Toegankelijkheid blijkt dat verbeteringen in de Statenzaal en het provinciehuis nodig zijn. Een deel hiervan kan op korte termijn worden uitgevoerd, een ander deel via de meerjarenonderhoudsplanning. Voor de snelle verbeteringen stellen we voor een investeringskrediet van € 250.000 beschikbaar te stellen. Daarnaast blijven we inzetten op arbeidsparticipatie met name via facilitaire functies en – waar mogelijk – breder in de organisatie. Voorwaarde hierbij is dat we een passende begeleiding en van een veilige en inclusieve werkomgeving kunnen bieden. We stellen voor hier aanvullende inzet voor te realiseren. Dit is onderdeel van het voorstel voor aanvullende inzet voor uitvoerende en ondersteunende functies.

Onze randvoorwaarden en financiën

Inleiding

De afgelopen jaren is op verschillende beleidsterrein geïntensiveerd door verschillende ontwikkelingen zoals nieuwe wetgeving en aanvullend Rijksbeleid. Daarbij wordt ook een beroep gedaan op verschillende ondersteunende en uitvoerende diensten, zoals subsidieverlening, grondbelasting en bedrijfsvoering. Daarnaast neemt de druk toe door toenemende complexiteit en een groeiend aantal Woo-verzoeken, bezwaar- en beroepsprocedures en toenemende informatiebehoefte van inwoners en partners. Dit vraagt

om versterking van ondersteunende diensten en verdere professionalisering van onze informatievoorziening.

Verder vragen maatschappelijke en geopolitieke onzekerheden om een weerbare organisatie, met goed voorbereide crisisstructuren en vitale systemen die blijven functioneren.

Tot slot blijven gezonde financiën een randvoorwaarde voor het realiseren van onze ambities, nu en in de toekomst. Veel taken voeren we al langjarig uit met incidentele middelen. In deze Perspectiefnota zetten we een belangrijke vervolgstap om ervoor te zorgen dat we structurele taken ook van structurele middelen kunnen voorzien.

In de speerpunten hieronder is te lezen welke inzet nodig is om op deze ontwikkelingen in te spelen.

Organisatie in verbinding met de samenleving

Aanleiding

De provincie werkt aan grote opgaven die inwoners direct raken, zoals wonen, natuur, water, energie en bereikbaarheid. Inwoners weten ons steeds beter te vinden, al dan niet via de juridische weg. We zien dat terug in het toegenomen aantal vragen van inwoners, een forse toename van het aantal Woo-verzoeken (Wet open overheid) en meer bezwaar- en beroepsprocedures.

Om besluitvorming te verbeteren en transparantie te waarborgen, is het van toenemend belang dat informatie beschikbaar, toegankelijk en betrouwbaar is. Wanneer dit niet op orde is kan dit leiden tot vertraging in de besluitvorming en een afnemend vertrouwen in de overheid. Daarnaast veranderen de eisen die aan de provincie worden gesteld. Wet- en regelgeving, digitalisering, AI, en veiligheidsrisico's vragen om een organisatie die professioneel, open en weerbaar is. Zo borgen we de kwaliteit van besluitvorming en informeren we inwoners

Om onder andere aan bovenstaande ontwikkelingen invulling te kunnen geven, is gestart met een doorontwikkeltraject van onze organisatie. Zo wordt het bestuurs- en managementconcept (BMC) herzien om het sturen in samenhang te bevorderen, worden rollen en verantwoordelijkheden beter geborgd en wordt ingezet op de doorontwikkeling van ambtelijk vakmanschap. De eenheid bedrijfsvoering speelt hierin, met haar vakdisciplines- en kennis, een belangrijke rol.

Omschrijving

De provincie wil zichtbaar, toegankelijk en betrouwbaar zijn. Besluitvorming dient zo transparant mogelijk te zijn en besluiten moeten goed vindbaar en uitlegbaar zijn. Aan de hand van de Woo maken wij informatie zowel op verzoek als actief openbaar. We zorgen er gelijktijdig voor dat deze informatie begrijpelijk is en staan in direct contact met inwoners en organisaties.

Onze informatievoorziening speelt een cruciale rol in de kwaliteit, toegankelijkheid en betrouwbaarheid van onze besluiten. De komende drie jaar zal met het "Programma borging informatievoorziening 2026-2028" het fundament voor onze informatievoorziening worden gelegd. Hierdoor wordt de organisatie in staat gesteld om wettelijke verplichtingen na te leven, de informatieketen toekomstbestendig te maken en informatie duurzaam te borgen in de organisatie. Zo wordt het werken aan onze maatschappelijke opgaven gefaciliteerd en versterkt.

In een wereld waarin geopolitieke spanningen steeds directer invloed hebben op publieke organisaties, is het versterken van de weerbaarheid van provincies geen luxe maar noodzaak. Als provincie beschikken wij over kritische systemen voor bijvoorbeeld onze brug- en sluisbediening, onze energievoorziening moet weerbaar(der) worden gemaakt om stroomuitval te kunnen opvangen en crisisplannen moeten worden geactualiseerd en getoetst worden op uitvoerbaarheid. Ook onderzoeken wij hoe we minder afhankelijk kunnen worden van buitenlandse leveranciers, bijvoorbeeld in ons IT-domein.

Wat is ervoor nodig

Recent is € 11 miljoen beschikbaar gesteld voor de borging van onze informatievoorziening van onze provincie. Daarmee is een belangrijke basis gelegd om komende periode te investeren in het herstel en modernisering van de informatievoorziening, waarde creatie en toekomstbestendige systemen. Daarnaast zien we dat er de afgelopen jaren groei is geweest op beleidsdomeinen en groeiende complexiteit in onze activiteiten, wat meer vraagt van de ondersteunende en uitvoerende activiteiten. Bijvoorbeeld als het gaat om grondzaken, subsidieverlening en bedrijfsvoering. Deze ontwikkeling en voorgenoemde ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving vragen een structurele investering in de ondersteunende functies. Deze investering is randvoorwaardelijk voor het kunnen realiseren van onze maatschappelijke opgaven. We stellen voor hier in totaal structureel € 1,7 miljoen voor beschikbaar te stellen.

Weerbaarheid

Aanleiding

De provincie Overijssel wil beter voorbereid zijn op crises die het dagelijkse leven ernstig kunnen ontwrichten. Denk aan langdurige stroomuitval, cyberaanvallen, oorlogsdreiging, een pandemie of extreme weersomstandigheden door klimaatverandering. We bereiden ons voor op situaties die we de afgelopen decennia in Nederland niet hebben gekend. Dit doen we niet alleen, maar samen met andere overheden en partners.

De afgelopen jaren hebben we als provincie maatregelen genomen die onze weerbaarheid versterken. Denk aan de verbetering van informatieveiligheid, onze crisisorganisatie en de samenwerking met partners. Die maatregelen zijn vooral gericht op bekende incidenten of calamiteiten. Goed voorbereid zijn op situaties die zorgen voor ongekende maatschappelijke ontwrichting is een relatief nieuw fenomeen.

Om een goede bijdrage te kunnen leveren aan een weerbare Overijsselse samenleving, moet de provincie zelf ook weerbaar zijn.

Omschrijving

Daarom is de weerbaarheid van de provincie in kaart gebracht op vier punten:

1. De crisisorganisatie; wie doet wat om bij een crisis de belangrijkste processen draaiende te houden.
2. De kantoororganisatie: kan de provincie nog doorwerken als er een crisis is?
3. Vitale voorzieningen: alles wat nodig is voor vitale processen zoals bruggen, sluisen of wegen van de provincie.
4. De samenwerking met andere overheden en partners.

Op deze vier punten blijkt verbetering nodig. Dat is verklaarbaar, omdat we hebben het over scenario's die de afgelopen decennia niet zijn voorgekomen. Er zijn maatregelen nodig om risico's op diverse terreinen (waaronder provinciale kunstwerken, water en wegen) in kaart te brengen en die op te vangen. Daarnaast moet worden geïnvesteerd in de opleiding en training van leden van het crisisteam, de faciliteiten voor het crisisteam en de samenwerking met de veiligheidsregio's, gemeenten en het Rijk.

Wat is ervoor nodig

We stellen voor om voor het oppakken van deze opgave structureel € 400.000 beschikbaar te stellen en daarmee een fundament te leggen voor de toekomstige opgave. Daarnaast stellen we voor incidenteel € 2 miljoen beschikbaar te stellen voor het treffen van eerste noodzakelijke maatregelen. Gedurende de komende twee jaar brengen we in beeld wat er op de langere termijn aanvullend nodig is.

Structurele Begroting

Sinds de Perspectiefnota 2026 hebben we gewerkt aan het traject 'Structurele Begroting'. Bij deze Perspectiefnota ronden we een belangrijk deel van dat traject af. In de bijlage bij het Statenvoorstel (tevens toegevoegd op deze website) treft u de analyses die zijn gemaakt per kerntaak. In beeld is gebracht welke taken we - veelal meerdere jaren achtereen - uitvoeren, hoe deze taken zijn gefinancierd, wat onze wettelijke taken zijn, waar we als provincie een 'systeemrol' vervullen en welke maatschappelijke ontwikkelingen relevant zijn. Op basis van deze analyses per kerntaak hebben we geïnventariseerd op welke beleidsterreinen sprake is van structurele taken zonder structurele middelen. Een totaalbeeld is opgenomen in de bijlage.

Bij de Perspectiefnota vorig jaar heeft u structureel € 15 miljoen gereserveerd om de taken die we al meerdere coalities met incidentele middelen uitvoeren, structureel te kunnen bestendigen. Met de gemaakte analyses ligt er een basis om daar invulling aan te gaan geven. We stellen voor de feitenbasis vast te stellen en op basis daarvan de invulling van de gereserveerde middelen bij de Begroting 2027 vorm te geven. Wij verwachten de oorspronkelijk gereserveerde middelen voldoende zijn voor een impactvolle stap om onze wettelijke taken én systeemrol meer structureel te kunnen bestendigen. Daarmee valt € 3,3 miljoen vrij die bij de Begroting 2026 aanvullend was gereserveerd voor deze opgave. De inzet van incidentele middelen blijven in de toekomst nodig om op verschillende beleidsterreinen ook een stimulerende rol te kunnen vervullen.

Financiën

Budgettair perspectief

Budgettair perspectief

Introductie

Bij deze Perspectiefnota presenteren we een geactualiseerd budgettair perspectief. We borduren daarbij voort op het budgettair perspectief dat is gepresenteerd bij de Begroting 2026. Ten opzichte van die stand verwerken we verschillende mutaties, waarbij we onderscheid maken tussen niet-beïnvloedbare mutaties en beïnvloedbare mutaties. Alle verschillende voorstellen lichten we separaat toe onder 'Ontwikkelingen en voorstellen'. De bedragen in onderstaande tabellen zijn in duizenden euro's (x € 1.000).

Niet-beïnvloedbare mutaties

De niet-beïnvloedbare mutaties bestaat uit recente besluitvorming door uw Staten en verschillende autonome ontwikkelingen. Autonome ontwikkelingen zijn onontkoombaar, onvermijdbaar en onuitstelbaar. Het gaat bijvoorbeeld over de ontwikkelingen rondom het provinciefonds, inflatie, maar ook nieuwe wetgeving.

Beïnvloedbare mutaties

Daarnaast doen wij een aantal voorstellen die een financieel beslag leggen op de vrije ruimte. Hierbij maken we een onderscheid tussen de voorstellen die voortvloeien vanuit de speerpunten, moties en overige voorstellen.

Geactualiseerd budgettair perspectief

Na verwerking van alle ontwikkelingen en voorstellen is het budgettair perspectief (structureel en op totaal) sluitend. Er resteert vanaf 2029 structureel een saldo van € 4,8 miljoen en er is incidentele ruimte in de jaarschijven 2028 tot en met 2030.

Verder resteert een incidentele vrije ruimte van € 12,8 miljoen in de algemene reserve.

Deze ruimte is direct aanwendbaar vanaf 2027. Tegenover deze ruimte zijn er ontwikkelingen die nog niet direct leiden tot een financieel voorstel, maar waarbij we wel verwachten dat die in de toekomst kunnen volgen. De huidige vrije ruimte is daar dan voor nodig. Het gaat in elk geval om de volgende onderwerpen:

- Door de mondiale onrust loopt de inflatie momenteel op. We kunnen daar nu nog niet op anticiperen, maar het vraagt mogelijk aanvullende indexering (tijdelijk of structureel).
- De prijzen in de grond-, weg- en waterbouwsector zijn in grote mate afhankelijk van de prijsontwikkeling van energie. Eventueel (aanhoudende) stijgingen van energieprijzen hebben daarmee direct impact op de kosten voor het beheer en onderhoud van infrastructuur. In de bijstelling van de infrastructurele begroting is daar niet op geanticipeerd.
- Met het Rijk vinden gesprekken plaats over de tariefstijgingen in het Subsidiestelsel Natuur en Landschap. Afhankelijk van de uitkomsten van die bespreking zijn aanvullende middelen noodzakelijk om de tariefstijgingen op te vangen.

Ruimte voor de volgende coalitieperiode

Met deze Perspectiefnota en de hiervoor genoemde voorstellen leggen we een solide financiële basis neer voor de volgende coalitieperiode. Op basis van het financiële eindbeeld bij deze Perspectiefnota, resteert er een structurele ruimte van circa € 4,8 miljoen. Daarbij is ook geanticipeerd op een mogelijk structureel negatief effect door de herverdeling van het provinciefonds. Incidenteel is er € 60 miljoen vrije ruimte in de begrotingsjaren tot en met 2030. Daarbovenop staat € 45 miljoen gereserveerd in de Algemene Reserve en is momenteel nog ruim € 70 miljoen gereserveerd voor cofinanciering.

Daarmee is ook in de volgende coalitieperiode ruimte voor (aanvullende) keuzes. Een deel van de opgaven die we nu zien vullen we nu incidenteel in, wetende dat in de volgende coalitieperiode de opgave scherper wordt en dan keuzes gemaakt kunnen worden over vervolginzet. Dat zal ook deels afhankelijk zijn van de inzet die het Rijk (al dan niet) de komende jaren zal plegen.

Aan het begin van deze coalitieperiode is uw Staten tijdens een informatiesessie geïnformeerd over de verschillende financiële stuurknoppen die er zijn om de begroting te beïnvloeden. Deze informatie is ook relevant voor de volgende coalitieperiode. De presentatie die toen is gebruikt is licht geactualiseerd en als bijlage toegevoegd.

Budgettair Perspectief 2026-2030	Algemene reserve	2026	2027	2028	2029	2030
Ruimte structureel		18.041	13.756	9.665	9.896	4.841
Ruimte incidenteel		-18.041	-13.756	8.393	13.997	13.875
Ruimte totaal	12.819	-	-	18.058	23.893	18.716

Structureel budgettair perspectief

Structurele mutaties	Algemene reserve	2026	2027	2028	2029	2030
Beginstand conform Begroting 2026		13.333	6.110	4.838	952	952
Recente besluitvorming		-3.031	1.166	853	360	360
Monitor Overijssel 2025-II		803	673	360	360	360
Jaarrekening 2025		-3.834	493	493		
Algemene financiële ontwikkelingen		13.719	13.735	6.679	6.487	5.976
Accres Provinciefonds			10.800	10.800	10.800	10.800
Vrijval reservering herverdeling provinciefonds		10.000	5.000			
Indexeringen			-4.667	-4.667	-4.667	-4.667
CAO 2026/2027			-1.050	-2.900	-2.900	-2.900
Rente leningen gemeenten		3.719	3.652	3.446	3.254	2.743
Autonome ontwikkelingen		-4.718	-8.480	-10.980	-13.480	-18.280
Aanbesteding auto's			-250	-250	-250	-250
Drones in luchtruim van Overijssel		-68	-136	-136	-136	-136
Kostenstijging softwarelicenties Geo/beleidsinfo		-250	-250	-250	-250	-250
Prijsstijging SSC ONS			-174	-174	-174	-174

Structurele mutaties	Algemene reserve	2026	2027	2028	2029	2030
Restauratie dak Kasteel Nijenhuis			-20	-20	-20	-20
Toename kosten begroting IPO			-500	-500	-500	-500
Verhoging service- en huurkosten Rayonkantoren		-350	-350	-350	-350	-350
Verzekeringen Statenleden		-130	-130	-130	-130	-130
Dagelijks onderhoud infrastructuur		-3.920	-4.170	-4.170	-4.170	-4.170
Reservering instandhouding infrastructuur			-2.500	-5.000	-7.500	-10.000
Zwartewaterbrug						-900
Vloedbeltverbinding						-1.400
Overige beïnvloedbare mutaties		-	3.750	10.800	14.550	18.300
Verhoging opcenten MRB			3.750	7.500	11.250	15.000
Structurele begroting				3.300	3.300	3.300
Intensiveringen vanuit speerpunten		-1.263	-2.525	-2.525	-2.525	-2.525
Nationale Veiligheid en Defensie		-200	-400	-400	-400	-400
Weerbaarheid		-200	-400	-400	-400	-400
Ondersteunende en uitvoerende functies		-863	-1.725	-1.725	-1.725	-1.725
Overige mutaties		-	-	-	3.552	58
Toevoegen jaarschijf					3.552	58
Stand na verwerking voorstellen		18.041	13.756	9.665	9.896	4.841

Incidenteel budgettair perspectief

Incidentele mutaties	2026	2027	2028	2029	2030	2029	2030
Beginstand conform Begroting 2026	-18.041	-13.756	8.393	13.997	13.875	10.780	10.780
Recente besluitvorming		45.774	3.031	9.346	12.000	12.077	-72
Monitor Overijssel 2025-II		40.574	-803	9.839	12.299	12.299	0
Motie gezamenlijke ambities		-4.963			-100		
Jaarrekening 2025		10.163	3.834	-493	-199	-222	-72
Autonome ontwikkelingen			-2.080	18.255	-259,00	-83	2.617
CAO 2026/2027				237	341	317	317
Rentebaten				20.000			
Financiële zekerheidsstelling milieuschade				-452			
Hogere uitvoeringskosten RvO – ANLB 2026 en 2027			-450	-450			
IPO congres 2026			-200				
Collectie Overijssel Historisch Centrum Overijssel				-50	-50		
WK dagelijks onderhoud			-1.430	-1.030	-550	-400	
Zwartewaterbrug							900
Vloedbeltverbinding							1.400
Intensiveringen vanuit speerpunten			-44.555	-200	-200	-200	-200
Aanvullende gebiedsgerichte maatregelen rond N2000			-8.000				
Bouwbrigade Wonen			-1.000				
Innovatiefonds en Perspectieffonds			-20.000				
Participatie				-200	-200	-200	-200
KRW-impulsmaatregelen			-1.880				
Nationale Veiligheid en Defensie			-4.000				
Regionale gebiedsontwikkeling			-7.500				
Weerbaarheid			-2.000				
Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS)			-175				
Financiële voorstellen m.b.t. moties			-3.346	-1,475	-2,475	-2,475	-
Fiets			-2.500				

Incidentele mutaties	2026	2027	2028	2029	2030	2029	2030
Motie Investering programma Basisvaardigheden					-1.000	-1.000	
Uitvoeren klare taal			-108				
Structurele financiering Groen Blauwe Diensten							
Versterken groene BOA's			-738	-1,475	-1,475	-1.475	
Overige voorstellen			-11.045	-37.425	-5.900	-2.550	-250
500 jaar Overijssel			-400	-750	-2.850		
Aanvulling brede programma reisgedragsverandering			-150	-150			
Basiskwaliteit Natuur (BKN)			-100	-200	-200		
Beheervergoeding bosaanplant			-420				
Monitoring gebouwbewonende soorten				-250	-250	-250	-250
Provinciaal programma vrijwilligerswerk			-1.800				
Regionale co-financiering Clean Energy Hubs			-900				
Uitvoering Wind 2026-2037			-1.300	-4.000	-2.600	-2.300	
Verdieping en actualisatie milieuverkenning			-75	-75			
Warmtebedrijf Drenthe Overijssel				-32.000			
Lopende en geplande investeringen			-5.900				
Overige mutaties			-	-	-	-3.552	1.000
Toevoegen jaarschijf						-3.552	1.000
Mutaties vrije ruimte Algemene Reserve		-46.232	53.287	-7.055			
Stand na verwerking voorstellen		12.819	-18.041	-13.756	8.393	13.997	13.875

Ontwikkelingen en voorstellen

Recente besluitvorming en toevoegen jaarschijf

Recente besluitvorming

Het budgettair perspectief actualiseren we met de begroting 2026 als beginstand. De besluitvorming die sindsdien is genomen (Monitor Overijssel 2025-II en Jaarrekening 2025) hebben we verwerkt.

Toevoegen jaarschijf 2030

Elk jaar kijken we vier jaar vooruit en dus komt er elk jaar een nieuw jaar bij. Bij het toevoegen van de nieuwe jaarschijf maken we een 'kopie' van de laatste jaarschijf en verwerken we in het budgettair perspectief de wijzigingen van 2029 naar 2030. We lichten hier de wijzigingen toe:

- In het budgettair perspectief houden we rekening met toekomstige kapitaallasten. Het gaat bijvoorbeeld om kapitaallasten die voortvloeien uit investeringen in de Zwartewaterbrug en de Vloedbeltverbinding. Deze kapitaallasten komen in de begroting als de investering is afgerond. Dat is bij de genoemde voorbeelden pas in 2032. Omdat we in het budgettair perspectief 4 jaar vooruit kijken valt dit jaar buiten beeld. Om wel rekening te houden met deze toekomstige kapitaallasten nemen we een reservering op in het laatste jaar van het budgettair perspectief (nu 2030). Zolang de kapitaallasten er niet zijn, valt deze structurele reservering incidenteel vrij. Bij het voorgaande budgettaire perspectief waren reserveringen aanwezig voor de toekomstige structurele kapitaallasten voor de Zwartewaterbrug en Vloedbeltverbinding. Nu er een laatste jaarschijf bijkomt, verplaatsen deze reserveringen van 2029 naar 2030. De reservering (en incidentele vrijval) vervallen in 2029.
- In 2030 loopt een aantal incidenteel beschikbaar gestelde middelen t/m 2029 af. Het gaat om € 0,6 miljoen m.b.t. werkregio's DPRA, € 0,2 miljoen m.b.t. Kaderrichtlijn water en € 0,2 miljoen m.b.t. Toekomstgerichte erven niet agrariërs.

Algemene financiële ontwikkelingen

Accres Provinciefonds

Het accres van het provinciefonds ontwikkelt op basis van de ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product. Daarin zit een compensatie voor indexering en volumegroei. Zoals gebruikelijk verwerken we de accresontwikkeling alleen voor het eerstvolgende jaar. Op basis van de septembercirculaire 2025 verwerken we bij deze Perspectiefnota het accres vanaf 2027. Het effect bedraagt structureel € 10,8 miljoen. Dit omvat zowel volumegroei als inflatiegroei.

Vrijval reservering herverdeling provinciefonds

In de begroting was vanaf het boekjaar 2026 geanticipeerd op een negatief herverdelingseffect van het provinciefonds. Met de tussenstap die voor de zomer in IPO-verband en met het Rijk is afgesproken, is er duidelijkheid over het financiële effect in 2026 en 2027. Een deel van de reservering kan in deze jaren daardoor vrijvallen. Het gaat om een vrijval van € 10 miljoen in 2026 en € 5 miljoen in 2027.

Indexeringen

Tegenover de hogere baten uit het provinciefonds staan extra lasten door inflatie. Voor de algemene inflatiecorrectie baseren wij ons op de geharmoniseerde consumentenprijsindex (HICP), zoals geraamd door het CPB. Deze is voor het lopende jaar geraamd op 2,1%. In het licht van het realiseren van efficiëntie binnen de bestaande begroting kiezen wij voor een sobere indexeringslijn. Op de budgetten waar geen contractuele indexatieverplichtingen aan ten grondslag liggen, passen wij geen inflatiecorrectie toe. De indexering wordt wel volledig doorgevoerd op budgetten met contractuele verplichtingen, waaronder de OV-concessies en langlopende samenwerkingsovereenkomsten. Per saldo bedraagt de inflatiecorrectie structureel € 4,8 miljoen.

CAO 2026/2027

Op basis van de verwachte loonontwikkeling voor 2026/2027 houden wij rekening met een structurele kostenstijging op de personeelslasten van € 1,1 miljoen in 2027 en € 2,9 miljoen vanaf 2028. Daarnaast is voor de jaren 2027-2030 incidenteel € 1,2 miljoen benodigd voor de verwerking van eenmalige effecten.

Rente leningen gemeenten (structureel)

De treasurycommissie heeft besloten een structureel renderende leningenportefeuille op te bouwen, met uitzettingen aan gemeenten met een looptijd van 10 tot 15 jaar. Op basis van de inmiddels vastgelegde leningen ramen wij de structurele rentebaten van € 3,7 miljoen in 2026 aflopend naar € 2,7 miljoen in 2030. Wij ramen uitsluitend de baten van daadwerkelijk vastgelegde leningen structureel.

Rentebaten (incidenteel)

Voor het saldo op de schatkistrekening bij het Rijk ramen wij de rentebaten maximaal één jaar vooruit. De rentebaten voor 2027 worden ingeschat op € 20 miljoen. Deze nemen wij incidenteel op in het budgettair perspectief. De hoogte van de rentebaten is afhankelijk van de ontwikkeling van de rente op de schatkist en de omvang van ons saldo bij het Rijk.

Algemene financiële voorstellen

Opcenten MRB

We stellen voor de toenemende kosten voor de infrastructurele begroting te dekken met een geleidelijke stijging van de opcenten. In totaal gaat het om een stijging van 2,2 opcenten per jaar van 2027 tot en met 2030. Het huidige opcententarief is 82,2. Daarmee komen de opcenten in 2030 uit op 91 opcenten.

Structurele begroting

Bij de Perspectiefnota vorig jaar heeft u structureel € 15 miljoen gereserveerd om de taken die we al meerdere coalities met incidentele middelen uitvoeren, structureel te kunnen bestendigen. Wij verwachten de oorspronkelijk gereserveerde middelen voldoende zijn voor een impactvolle stap om onze wettelijke taken én systeemrol meer structureel te kunnen

bestendigen. Daarmee valt € 3,3 miljoen vrij die bij de Begroting 2026 aanvullend was gereserveerd voor deze opgave.

Autonome ontwikkelingen (Structureel)

Aanbesteding auto's – € 250.000 structureel

De leasecontracten van onze bedrijfsauto's worden in 2026 opnieuw aanbesteed. Ten opzichte van de aanbesteding vier jaar geleden zijn de leaseprijzen significant gestegen als gevolg van marktbrede prijsontwikkelingen. Wij verwachten daardoor een structurele kostenstijging van circa € 250.000. Het voorstel is om vanaf 2027 structureel € 250.000 beschikbaar te stellen.

Drones in het luchtruim van Overijssel – € 136.000 structureel

De inzet van drones neemt snel toe, onder meer voor medisch transport, hulpverlening en inspecties. Dit leidt tot een groeiend aantal aanvragen voor TUG-ontheffingen (Tijdelijk en Uitzonderlijk Gebruik), die provincies verlenen voor vluchten buiten officiële luchthavens. De wet- en regelgeving loopt achter op de technische ontwikkelingen. Alle provincies starten daarom gezamenlijk een pilot voor TUG-ontheffingen voor drones, die de kennis en ervaring oplevert voor nieuw beleid. Ondertussen blijven aanvragen gewoon doorlopen, groeit de sector door en zal het nieuwe beleid dat uit de pilot voortkomt vragen om structurele beleidscapaciteit om te worden uitgewerkt en bijgehouden. Wij stellen hiervoor vanaf 2026 structureel € 68.000 beschikbaar, oplopend naar € 136.000 vanaf 2027.

Kostenstijging softwarelicenties Geo/beleidsinfo – € 250.000 structureel

De kosten voor het gebruik van onze Geografische Informatie Systemen (GIS) en gerelateerde data en software voor het ontwikkelen van beleidsinformatie zijn de afgelopen jaren gestegen. Hieraan liggen meerdere oorzaken ten grondslag: er zijn hoge inflatiecorrecties door leveranciers doorberekend, licentiemodellen zijn veranderd en het gebruik van software en data is toegenomen. Het voorstel is om vanaf 2026 structureel € 250.000 beschikbaar te stellen.

Prijsstijging SSC ONS – € 174.000 structureel

De provincie Overijssel neemt diensten af van SSC ONS op het gebied van IT, HR en Europese aanbestedingen. SSC ONS wordt geconfronteerd met prijsstijgingen als gevolg van prijsindexaties en loonstijgingen die het indexeringspercentage van Overijssel overschrijden. Daarnaast zijn investeringen benodigd om de toegankelijkheid, betrouwbaarheid en veiligheid van informatie te waarborgen. Het voorstel is om vanaf 2027 structureel € 174.000 beschikbaar te stellen.

Restauratie dak Kasteel Nijenhuis – € 20.000 structureel en investeringskrediet € 500.000

Uit inspecties is gebleken dat het dak van kasteel Nijenhuis toe is aan een grondige restauratie. Zowel grote delen van de dakconstructie als de dakpannen dienen vervangen te worden. De benodigde werkzaamheden zijn groter dan eerder voorzien en kunnen niet uit de bestaande investerings- en exploitatiebudgetten worden gedekt. Het voorstel is om een investeringsbudget van € 500.000 beschikbaar te stellen en vanaf 2027 structureel € 20.000 te reserveren voor de bijbehorende afschrijvingslasten.

Toename kosten begroting IPO – € 500.000 structureel

Het IPO heeft aangegeven dat er investeringen nodig zijn in de organisatie van de vereniging. De huidige stand van de organisatie leidt volgens het IPO tot risico's en kwetsbaarheden. Op het moment van schrijven is het voorstel voor de IPO begroting nog in de maak. Het voorstel is om vanaf 2027 structureel € 500.000 te reserveren om de toenemende kosten te dekken.

Verhoging service- en huurkosten steunpunten RWS/RVB – € 350.000 structureel

De provincie huurt van het Rijksvastgoedbedrijf en Rijkswaterstaat een viertal steunpuntlocaties voor de opslag en het uitrijden van strooizout. RVB en RWS hebben een nieuwe kostenverdeelstelsysteem ingevoerd, omdat de eerder gehanteerde prijzen niet kostendekkend waren. Na uitgebreide gesprekken en onderhandelingen is een onderhandelingsresultaat bereikt. Voor Overijssel betekent dit een kostenstijging van circa € 350.000 per jaar. Het voorstel is om vanaf 2026 structureel € 350.000 beschikbaar te stellen.

Verzekeringen Statenleden – € 130.000 structureel

Per 1 januari 2025 is in het Rechtspositiebesluit decentrale politieke ambtsdragers een vergoeding opgenomen voor voorzieningen voor arbeidsongeschiktheid, ouderdom en overlijden. Daarnaast zijn de vergoedingen voor Statenleden per 1 januari 2026 verhoogd. De structurele budgettaire gevolgen kunnen niet binnen het bestaande budget worden opgevangen. Het voorstel is om vanaf 2026 structureel € 130.000 beschikbaar te stellen.

Reservering instandhouding infrastructuur – structureel oplopend tot € 10 miljoen

Periodiek is infrastructuur aan groot onderhoud en/of vernieuwing toe. Op basis van nieuwe meerjarenramingen die zijn gemaakt, in aanloop naar het nieuwe Beheerplan Infrastructuur Kapitaalgoederen, blijkt dat structureel € 10 miljoen aanvullende middelen nodig zijn. Zoals in het Statenvoorstel verwoord is het voorstel om hiervoor stapsgewijs middelen voor te reserveren in de begroting en beschikbaar te stellen op het moment dat de opgave uitvoerbaar wordt geacht. Het voorstel is om een structurele reservering te doen van € 2,5 miljoen (2027) oplopend naar € 10 miljoen (2030).

Dagelijks onderhoud infrastructuur – structureel € 4,17 miljoen en incidenteel € 3,4 miljoen

De laatste jaren blijven de kostenstijgingen op het dagelijks onderhoud voor infrastructuur aanhouden. Dit komt door fors gestegen eenheidsprijzen bij nieuwe aanbestedingen, krapte op de arbeidsmarkt en strengere normen. Het gaat om een scala aan activiteiten zoals dagelijks onderhoud, calamiteiten en incidentmanagement, vaarwegbeheer, inspecties en onderzoek, veiligheid en ecologie. Het voorstel is om structureel € 4,17 miljoen beschikbaar te stellen en incidenteel € 1,43 miljoen (2026) aflopend naar € 400.000 (2029) beschikbaar te stellen.

Zwartewaterbrug – € 900.000 structureel

Voor de vervanging van de Zwartewaterbrug zijn de geraamde projectkosten op basis van actuele inzichten hoger dan eerder voorzien. Om de structurele kapitaallasten op termijn te kunnen dekken is een aanvullende reservering nodig. Het voorstel is om aanvullend structureel € 900.000 te reserveren voor de toekomstige afschrijvingslasten. De afschrijving begint pas na afronding van de vervanging, nu voorzien in 2032. De (aanvullende) reservering zetten we in het laatste jaar (2030) van het budgettaire perspectief. Zolang de vervanging nog niet is gerealiseerd valt de reservering incidenteel vrij.

Vloedbeltverbinding – € 1,4 miljoen structureel

Er hebben zich in het traject verschillende kostenverhogende ontwikkelingen aangediend (o.a. hogere grondprijzen en de niet eerder te voorziene aanwezigheid van glauconiet). Oorspronkelijk is voor de uiteindelijke afschrijvingslasten circa € 2,1 miljoen gereserveerd. Op basis van afschrijvingslasten over een periode van 30 jaar voor wegen en 80 jaar voor kunstwerken, conform de systematiek zoals die bij vaststelling van het PIP voor wegen eerder is toegepast, komen de afschrijvingslasten € 1,4 miljoen hoger uit. Het voorstel is dit bedrag aanvullend te reserveren en te onderzoeken of een deel van de dekking gevonden kan worden binnen het uitvoeringsprogramma mobiliteit. De afschrijving begint pas na afronding van de aanleg. De (aanvullende) reservering zetten we in het laatste jaar (2030) van het budgettaire perspectief. Zolang de vervanging nog niet is gerealiseerd valt de reservering incidenteel vrij.

Autonome ontwikkelingen (incidenteel)

Collectie Overijssel Historisch Centrum Overijssel – € 100.000 incidenteel

Op grond van de Archiefwet zijn Gedeputeerde Staten verplicht blijvend te bewaren archieven onder te brengen in een aangewezen archiefbewaarplaats. Collectie Overijssel vervult deze functie voor het provinciale archief en ontwikkelt zich tevens als regionale voorziening voor digitale archivering.

In aanloop naar een mogelijke toetreding tot de gemeenschappelijke regeling Collectie Overijssel is een incidentele investering van € 100.000 nodig voor de inrichting van het e-depot, verdeeld over 2027 en 2028 (ieder € 50.000). Deze middelen zijn bedoeld voor voorbereidende werkzaamheden aan de digitale archiefinfrastructuur, zodat wordt voldaan aan de eisen voor duurzame digitale bewaring.

Over definitieve toetreding en de structurele kostenverdeling wordt nog gesproken; naar verwachting ontstaat hierover in de tweede helft van 2026 duidelijkheid. Indien toetreding doorgang vindt, is aanvullend structureel budget nodig. Wij komen hierop terug.

Financiële zekerheidsstelling milieuschade – € 450.000 incidenteel

In het Omgevingsbesluit is vastgelegd dat de provincie als bevoegd gezag van bepaalde bedrijven een verplichte financiële garantie moet verlangen. Met zo'n garantie kunnen bedrijven die werken met grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen aantonen dat zij over voldoende middelen beschikken om eventuele herstel- en opruimkosten te betalen. Dit is een nieuwe wettelijke taak. Het inrichten en uitvoeren hiervan vergt begeleiding. Het voorstel is om hiervoor incidenteel € 450.000 beschikbaar te stellen in 2027.

Hogere uitvoeringskosten RvO – ANLB 2026 en 2027 – € 900.000 incidenteel

Door de aankomende uitbreiding van het agrarisch natuurbeheer heeft RvO aangegeven dat de uitvoeringskosten voor de jaren 2026 en 2027 zullen stijgen. Op basis van de bijgestelde raming vanuit RvO moet het huidige budget worden opgehoogd. Het voorstel is om in 2026 en 2027 jaarlijks incidenteel € 450.000 beschikbaar te stellen.

IPO congres 2026 – € 200.000 incidenteel

Het IPO-congres is dit jaar in Overijssel en wordt door de provincie in samenwerking met het IPO georganiseerd en gefinancierd. De totale begroting bedraagt naar verwachting € 250.000 tot € 300.000. Het IPO draagt € 100.000 bij. Het voorstel is om incidenteel € 200.000 beschikbaar te stellen in 2026.

Financiële voorstellen vanuit speerpunten

Aanvullende gebiedsgerichte maatregelen – € 8 miljoen incidenteel

Voor de gebiedsgerichte aanpak willen we aanvullende maatregelen kunnen treffen, die de gebieden in meerdere opzichten perspectief kunnen bieden. Daarbij valt te denken aan integrale gebiedsmaatregelen waarbij natuur, leefbaarheid en economie samenkomen. Eventuele Rijksmiddelen die in de gebieden terecht komen en de koppelkansen die er te maken zijn willen we optimaal kunnen benutten. Daarom zetten we ook in op het actief vinden en creëren van dergelijke kansen. We stellen voor incidenteel € 8 miljoen te reserveren binnen de Algemene reserve KvO. Voor de inzet van deze middelen volgt een separaat Statenvoorstel. Daarbij zal ook gekeken worden naar de inzet vanuit het programma Leefbaar Platteland.

KRW-impulsmaatregelen – € 1,88 miljoen incidenteel

De Kaderrichtlijn Water (KRW)-impuls vloeit voort uit de implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water. Aanvullende maatregelen zijn noodzakelijk. De voorgestelde maatregelen richten zich op verbetering van de grondwaterkwaliteit, verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit en aanpak van nutriënten en Zeer Zorgwekkende Stoffen in het landelijk gebied. Wij stellen voor om in totaal € 1,88 miljoen incidenteel beschikbaar te stellen en toe te voegen aan de bestaande middelen voor KRW in de Uitvoeringsreserve KvO.

Regionale gebiedsontwikkeling en verstedelijkingsstrategieën – € 7,5 miljoen incidenteel

Voor de woon- en bereikbaarheidsopgave wordt door het Rijk verschillende middelen beschikbaar gesteld aan gemeentelijke projecten. Om koppelkansen met het provinciale beleid te realiseren is de inzet van cofinanciering noodzakelijk. We willen inzetten op het realiseren van projecten die bijdragen aan de verstedelijkingsambities van de Overijsselse regio's. De bijdrage is nodig om publieke kosten te dekken voor fysieke maatregelen die provinciale doelen voor woningbouw, klimaatadaptatie, economie en mobiliteit ondersteunen. Wij stellen voor om € 7,5 miljoen incidenteel te reserveren binnen de Algemene Reserve KvO. Voor de inzet van deze middelen volgt een separaat Statenvoorstel. De verwachting is dat een aanzienlijk deel nodig is voor de Spoorzone Hengelo/Enschede.

Bouwbrigade Wonen – € 1 miljoen incidenteel

Via de bouwbrigade ondersteunen we gemeenten en andere partners met kennis en kunde bij het realiseren van de woningbouwopgave. Vanuit ons netwerk is er vraag om de inzet uit te breiden met advies en capaciteit op ecologische wetgeving, drinkwaterbesparing, stedenbouwkundige visievorming, gebiedsontwikkeling, subsidiebegeleiding en netcongestie. Wij stellen voor om incidenteel € 1 miljoen beschikbaar te stellen en toe te voegen aan de bestaande middelen voor de bouwbrigade in de Uitvoeringsreserve KvO.

Versnelling doorfietsroutes – € 2,5 miljoen incidenteel

Op 2 juli 2025 heeft Provinciale Staten de motie 'Een tandje erbij' aangenomen, gericht op versnelling van doorfietsroutes en verbindingen tussen hubs en doorfietsroutes. We zien kansen om projecten Zwolle-Deventer (deeltraject Zwolseweg), Hardenberg-Zwolle (deeltraject Hardenberg-Witte Paal) en Oldenzaal-Hengelo te versnellen. De landelijke subsidieregeling en de bestaande middelen voor Fiets zijn onvoldoende om de versnelling op te vangen. Wij stellen voor om aanvullend incidenteel € 2,5 miljoen beschikbaar te stellen voor de versnelling van doorfietsroutes en toe te voegen aan de bestaande middelen voor Fiets.

Perspectieffonds Overijssel en Innovatiefonds Overijssel – € 20 miljoen incidenteel

Bij de Perspectiefnota vorig jaar is € 30 miljoen gereserveerd voor aanvullende inzet op de provinciale fondsen en met het oog op de ontwikkeling van het Perspectieffonds Overijssel. Het voorstel is om hiervoor aanvullend € 20 miljoen te reserveren binnen de Algemene reserve KvO.

De provinciale investeringsfondsen spelen een belangrijke rol bij het financieren van innovatieve bedrijven en projecten. Door de versnelling nadert het Innovatiefonds het einde van het beschikbare provinciale kapitaal, terwijl investeringen langer uitstaan dan oorspronkelijk voorzien. Voor de borging van de continuïteit is naar verwachting een tijdelijke aanvullende impuls van € 7,5 miljoen benodigd. Op de eventuele inzet van deze middelen komen we terug in de reguliere P&C cyclus.

Het Perspectieffonds Overijssel is bedoeld om investeringskapitaal te combineren met ontwikkelkracht voor complexe gebieds- en transitieopgaven op het gebied van economie, energie en leefomgeving. In deze Perspectiefnota reserveren we een bedrag van € 42,5 miljoen voor een eerste tranche, vooruitlopend op het definitieve oprichtingsbesluit door uw Staten. Met deze eerste tranche bouwen we een stevige investeringspijplijn op. Dit versterkt ook onze positie om private, nationale en Europese cofinanciering aan te trekken. Voor de inzet van deze middelen volgt een separaat Statenvoorstel.

Nationale Veiligheid en Defensie – € 400.000 structureel en € 4 miljoen incidenteel

Defensie zoekt meer ruimte voor nationale veiligheid. In Overijssel onderzoekt Defensie verschillende locaties. We willen de potentie van de Oost-Nederlandse defensie- en veiligheidsindustrie benutten, ons marktaandeel behouden en bijdragen aan een weerbare economie. Omdat wij voorzien dat deze opgave blijvend is, stellen wij voor een structurele basis te leggen voor de minimale personele inzet die op dit thema nodig is. Het structurele deel (€ 400.000) voorziet in de langjarige continuïteit die op deze opgave wordt verwacht.

De incidentele middelen (€ 4 miljoen) zijn bestemd voor de uitvoering van het programma in de periode tot en met 2027. Concreet gaat het om: de uitwerking van ruimteclaims van Defensie in gebiedsarrangementen, communicatie en participatie met omwonenden en betrokken partijen, de ontwikkeling van een Economische Agenda Defensie en Veiligheid en de versterking van het netwerk van bedrijven, onderwijs en overheden. Eventuele vervolginzet is een keuze voor de volgende coalitie.

Weerbaarheid – € 400.000 structureel en € 2 miljoen incidenteel

Door de toegenomen kans op ernstig onregelende situaties — zoals langdurige stroomuitval, cyberaanvallen, extreem weer en (dreiging van) gewapend conflict — zien wij de noodzaak om kritisch te kijken naar de weerbaarheid van onze provincie. Eind 2025 is een weerbaarheidsscan uitgevoerd door TwynstraGudde, resulterend in concrete aanbevelingen. Het structurele deel (€ 400.000) is bestemd voor de personele basis die nodig is om weerbaarheid blijvend te borgen, waaronder een adviseur veiligheid.

De incidentele middelen (€ 2 miljoen) worden ingezet voor de uitvoering van de aanbevelingen uit de scan. Concreet gaat het om: noodstroomvoorzieningen voor kritieke locaties, fysieke beveiliging van bruggen en sluizen, het op orde brengen van de crisisorganisatie en opleidingen. Verdere inzet na 2027 is een keuze voor de volgende coalitie, mede afhankelijk van inventarisaties die de komende twee jaar worden uitgevoerd.

Participatie – € 800.000 incidenteel

De afgelopen jaren is aanvullende inzet gepleegd op participatie, onder meer voor de ondersteuning van externe initiatieven en de verdere positionering van participatie binnen het provinciale werk. Uit de evaluatie van het provinciale participatiebeleid blijkt dat deze aanvullende inzet ook de komende jaren nodig is om participatie verder te versterken, met name het versterken van de interne participatievaardigheden en de ondersteuning van maatschappelijke initiatieven. Het streven is om participatie uiteindelijk integraal onderdeel te laten zijn van de reguliere beleidsprogramma's. Naar verwachting is na 2030 daarom geen separate aanvullende inzet meer benodigd. Wij stellen voor om in totaal incidenteel € 800.000 beschikbaar te stellen, verdeeld over de jaren 2027 tot en met 2030.

Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) – € 175.000 incidenteel

Provincies werken samen aan het terugdringen van milieu- en gezondheidsrisico's van Zeer Zorgwekkende Stoffen. Via het regionale ZZS-netwerk voeren we projecten uit voor kennisopbouw en beleidsontwikkeling. Met bedrijven zijn afspraken gemaakt via omgevingsvergunningen over het vermijden of reduceren van ZZS. Om de samenwerking voort te zetten is nieuw budget nodig. Wij stellen voor om incidenteel € 175.000 beschikbaar te stellen in 2026.

Verdieping en actualisatie milieuverkenning – € 150.000 incidenteel

De huidige milieunota is gebaseerd op een milieuverkenning uit 2023. Ten behoeve van een robuuste onderbouwing is een actualisatie nodig. Daarbij beogen wij ook een verdiepingsslag ten opzichte van de eerdere verkenning, met name op het in kaart brengen van de cumulatie van milieueffecten op gebiedsniveau en het structureel integreren van gezondheid als uitgangspunt bij de analyse van milieubelasting. Het voorstel is om in 2026 en 2027 jaarlijks incidenteel € 75.000 beschikbaar te stellen.

Ondersteunende en uitvoerende functies – € 1,725 miljoen structureel

De afgelopen jaren is op verschillende beleidsterreinen de inzet geïntensiveerd door verschillende ontwikkelingen zoals nieuwe wetgeving en aanvullend Rijksbeleid. Daarbij wordt ook een beroep gedaan op verschillende ondersteunende en uitvoerende diensten, zoals subsidieverlening, grondzaken en bedrijfsvoering. Voor de aanvullende inzet is in het verleden geen budget beschikbaar gesteld. Die extra inzet is echter een randvoorwaarde voor het realiseren van de maatschappelijke opgaven. Het voorstel is om vanaf 2026 structureel € 862.500 beschikbaar te stellen, oplopend naar € 1.725.000 vanaf 2027.

Toegankelijkheid provinciehuis – investeringskrediet € 250.000

Uit onderzoek van het Nederlands Instituut voor Toegankelijkheid blijkt dat verbeteringen in de Statenzaal en het provinciehuis nodig zijn op het gebied van toegankelijkheid. Een deel

van de verbeteringen kan op korte termijn worden uitgevoerd; een ander deel wordt meegenomen in de meerjarenonderhoudsplanning en opgevangen binnen het beschikbare krediet voor de verbouwing. Voor de verbeteringen op korte termijn is een eenmalig investeringskrediet van € 250.000 benodigd. De bijbehorende structurele afschrijvingslasten worden binnen de bestaande begroting opgevangen en leiden niet tot een aanvullende budgettaire claim.

Financiële voorstellen m.b.t. moties

Versterken groene BOA's – € 5,16 miljoen incidenteel

Provinciale Staten heeft eind 2024 via een motie € 1,2 miljoen beschikbaar gesteld voor de versterking van groene BOA's in 2025 en 2026, met als voorwaarde om te komen tot een structurele oplossing. De handhaving in het buitengebied staat al jaren onder druk. Door een herziening van het BOA-stelsel worden hogere eisen gesteld aan werkgevers en is een grotere coördinerende rol aan provincies toebedeeld, terwijl het voor kleinere werkgevers tegelijk steeds lastiger wordt om aan die eisen te voldoen. Uit een visie op samenwerking blijkt dat terreinbeherende organisaties ondersteuning nodig hebben op het gebied van BOA-aktes, opleidingen en juridische begeleiding. De provincie wil deze faciliterende rol oppakken via een BOA-loket. In afwachting van rijksmiddelen stellen wij voor deze uitgaven incidenteel te dekken. Hiervoor wordt in de periode 2026 tot en met 2029 incidenteel € 5,16 miljoen beschikbaar gesteld.

Verlenging programma Basisvaardigheden – € 2 miljoen incidenteel

De motie is tijdens het behandelen van het Statenvoorstel unaniem aangenomen en vraagt om het investeringsprogramma basisvaardigheden voor de komende vier jaar vast te stellen. Wij stellen voor om in 2028 en 2029 jaarlijks incidenteel € 1 miljoen beschikbaar te stellen voor de voortzetting van het programma basisvaardigheden.

Uitvoering motie klare taal – € 108.000 incidenteel

Provinciale Staten heeft de motie Klare Taal aangenomen. De uitvoering bestaat uit het oprichten van een lezerspanel van inwoners, een meldpunt voor alle schriftelijke communicatie, extra trainingen voor ambtenaren en een pilot met AI. Het voorstel is om incidenteel € 108.000 beschikbaar te stellen in 2026 voor de inzet van een projectleider.

Provinciaal programma vrijwilligerswerk – € 1,8 miljoen incidenteel

Het provinciaal programma vrijwilligerswerk 2026-2029 ondersteunt vrijwilligersorganisaties en biedt een beleidsoverstijgende aanpak. Het programma is ontwikkeld op basis van de motie 'Vrijwilligers, cruciaal voor Overijssel' en het Statenvoorstel Vrijwilligers in Overijssel. Het voorstel is om in totaal € 1,8 miljoen incidenteel toe te voegen aan de Uitvoeringsreserve KvO voor de uitvoering in de jaren 2027 – 2029. Als onderdeel van het traject 'Structurele Begroting' brengen we in beeld welke thema's we binnen het programma Sociale Kwaliteit van structurele financiering zouden kunnen voorzien en in hoeverre de stimulerende activiteiten structureel dan wel incidenteel gefinancierd zouden moeten worden.

Overige voorstellen

Tekorten lopende vervangingsprojecten infrastructuur – € 5,9 miljoen incidenteel

Er zijn tekorten op een aantal lopen vervangingsprojecten. Het gaat onder andere om de projecten N760 IJsselmuiden-Genemuiden, N377 Hasselt-De Lichtmis, kade(muur)herstel Ossenzijl-Zwartsluis, N737 Enschede Weerseloseweg, N337 Ronde OIst-De Meente en de overdracht van de N766 aan Deventer. Het totale incidentele tekort is circa € 26,5 miljoen. Voor circa € 9,8 miljoen zijn deze tekorten op te vangen binnen de bestaande middelen in het Beheerplan Infrastructurele Kapitaalgoederen (BIK) 2024-2027. Dit betekent echter wel dat er geprioriteerd wordt op een aantal opgaven, die na 2027 wel blijven bestaan. Dit betrekken we bij het opstellen van het nieuwe BIK vanaf 2028.

Aan het begin van deze coalitieperiode is een incidentele buffer ingesteld voor tekorten op lopende projecten. In totaal bevat deze buffer nog € 22,5 miljoen. Daarvan is een groot deel eerder door uw Staten bestemd voor het opvangen van tekorten op het project knooppunt Raalte. Voor € 10,8 miljoen is dekking te vinden binnen deze buffer om de hiervoor genoemde tekorten te kunnen opvangen.

Het resterende tekort op lopende vervangingsprojecten voor wegen en kanalen bedraagt na heroverweging (€ 26,5 -/- € 9,8 -/- € 10,8) € 5,9 miljoen. Het voorstel is om incidenteel € 5,9 miljoen beschikbaar te stellen.

500 jaar Overijssel – € 4 miljoen incidenteel

In 2028 bestaat Overijssel 500 jaar als zelfstandige bestuurlijke eenheid. Een bijzonder jubileum dat vraagt om hier provinciebreed bij stil te staan en een uitgelezen kans om als provincie meer dan alleen een feestje te vieren. Met het samenbrengen van de inzet, kennis, creativiteit en verbeeldingskracht van onze inwoners en organisaties kan 2028 een jaar worden van, voor en door Overijsselaars en degenen die zich met onze provincie verbonden voelen. We staan stil bij de provincie als democratisch instituut en anderzijds de provincie als gebied met mensen, plekken en verhalen. De inhoudelijke uitwerking is opgenomen in het Statenvoorstel *500 jaar Overijssel*, dat gelijktijdig met deze Perspectiefnota aan u wordt voorgelegd. Wij stellen voor om, bovenop de € 500.000 die reeds op basis van het coalitieakkoord is gereserveerd, incidenteel € 4 miljoen beschikbaar te stellen, verdeeld over 2026 (€ 400.000), 2027 (€ 750.000) en 2028 (€ 2.850.000) en te reserveren binnen de Algemene reserve KvO.

Voor de invulling van het programma voor het jubileumjaar wordt onderzocht hoe kan wordt aangehaakt bij initiatieven van het bedrijfsleven, de sport, recreatiesector, het lokale verenigingsleven en het onderwijs. Dat geldt ook voor de Overijsselse evenementen(-sector). Omdat het huidige provinciale evenementenbeleid loopt tot en met het jaar 2027 overwegen we het beleid met één jaar te verlengen. Daar komen we bij de Begroting 2027 – in het verlengde van het voorstel omtrent de invulling van de Structurele Begroting op terug.

Aanvulling brede programma reisgedragsverandering – € 300.000 incidenteel

De provincie stimuleert duurzaam en slim reisgedrag om spitsdruk te verlagen en leefbaarheid te versterken. Landelijke middelen uit Spits Spreiden en Mijden en NOVEX B zijn beperkt in doelen, doelgroepen, inzet en geografische focus. Extra provinciale middelen zijn nodig voor uitvoering, flexibiliteit, inspelen op nieuwe vragen, opschaling en doorontwikkeling. Wij stellen voor om in 2026 en 2027 jaarlijks incidenteel € 150.000 beschikbaar te stellen.

Basiskwaliteit Natuur (BKN) – € 500.000 incidenteel

De Natuurherstelverordening (NHV) vraagt om herstel van natuur buiten bestaande natuurgebieden. Basiskwaliteit Natuur (BKN) kan hiervoor als instrument worden ingezet, omdat het de ecologische condities in het bredere landschap verbetert. BKN komt voort uit de Agenda Natuurinclusief en Programma Natuur en is opgenomen in de Nota Ruimte. Het ministerie van LNV levert deze zomer het nationale Natuurplan aan de Europese Commissie op, waarin ook een rol voor BKN is voorzien. BKN is momenteel voorgenomen provinciaal beleid; in verband met de afhankelijkheid van de nadere invulling van de Natuurherstelverordening en het Rijksbeleid dat hieruit volgt, kiezen wij er nu voor de middelen incidenteel te dekken. De keuze voor eventuele structurele inzet is aan de volgende coalitie. Het voorstel is om in totaal incidenteel € 500.000 beschikbaar te stellen, verdeeld over 2026 (€ 100.000), 2027 (€ 200.000) en 2028 (€ 200.000).

Beheervergoeding bosaanplant – € 420.000 incidenteel

In het kader van de Ontwikkelopgave N2000-gebieden is bos gekapt dat elders moet worden gecompenseerd. Deze boscompensatie loopt achter op de kapopgave. Via de subsidieregeling 'Meer Bos in Overijssel' kunnen grondeigenaren subsidie aanvragen voor de aanplant van nieuw bos, maar het ontbreken van een beheervergoeding – vergelijkbaar met de SNL-systematiek voor langjarig terreinbeheer – is een belangrijke reden voor aanvragers om geen gebruik te maken van de regeling. Door alsnog een beheervergoeding op te nemen verwachten wij meer aanvragers te bereiken. Het geld wordt daarmee ingezet om de achterstand in boscompensatie sneller weg te werken: hoe meer bos er wordt aangeplant, hoe sneller het gat tussen boskap en boscompensatie wordt verkleind. Het voorstel is om hiervoor incidenteel € 420.000 beschikbaar te stellen en toe te voegen aan de bestaande KvO-middelen voor bosrevitalisatie.

Monitoring gebouwbewonende soorten – € 2,5 miljoen incidenteel

De staat van instandhouding van gebouwbewonende soorten staat onder druk, mede door na-isolatie en renovaties waardoor verblijfplaatsen verdwijnen of ongeschikt raken. Monitoring is noodzakelijk voor zowel de gemeentelijke uitvoering van soortmanagementplannen als onze provinciale verantwoordelijkheid voor instandhoudingsdoelen. Met dit voorstel leveren wij provinciale cofinanciering voor een monitoringsprogramma van tien jaar (2027–2036), in het gesprek dat dit jaar tussen gemeenten, provincies en het Rijk wordt gevoerd over de financiering en verdeling van deze kosten. Het voorstel is om incidenteel € 2,5 miljoen beschikbaar te stellen in 2026 als provinciale cofinanciering van € 250.000 per jaar gedurende tien jaar.

Regionale co-financiering Clean Energy Hubs – € 900.000 incidenteel

De provincie neemt deel aan het landelijke programma Clean Energy Hubs voor een landsdekkend netwerk van distributiepunten voor duurzame energiedragers. De provincie ontvangt uit de SPUK-regeling een bedrag van € 1,3 miljoen en dient een vergelijkbaar bedrag uit eigen middelen bij te leggen. Een deel kan worden gedekt vanuit de programma's logistiek en NEO. Het voorstel is om aanvullend incidenteel € 900.000 beschikbaar te stellen in 2026.

Warmtebedrijf Drenthe Overijssel – € 32 miljoen incidenteel

In lijn met het principebesluit over oprichting van het Warmtebedrijf stellen wij voor om incidenteel € 32 miljoen te reserveren binnen de Algemene reserve KvO. Voor de definitieve inzet van deze middelen volgt een separaat Statenvoorstel.

Uitvoering Wind 2026-2037 – € 10,2 miljoen incidenteel

Bij de Perspectiefnota 2026 is € 3 miljoen beschikbaar gesteld als voorfinanciering voor de uitvoering van het Windbeleid. Door verschuiving in de kastroom is langere voorfinanciering noodzakelijk. Daarnaast zijn er kosten voor bovenwettelijke onderzoeken bij kleine windprojecten. Wij stellen voor om aanvullend in totaal incidenteel € 10,2 miljoen beschikbaar te stellen, verdeeld over de jaren 2026 tot en met 2029. Doordat de bovenwettelijke onderzoeken geen deel uit kunnen maken van de anterieure overeenkomsten verwachten we dat een deel van de kosten (naar de huidige verwachting € 1,2 miljoen) niet terug zal vloeien.

Voorstellen zonder budgettaire gevolgen**Cofinanciering Nationale Parken**

Het Rijk wil de financiering voor de Nationale Parken voor 2027–2030 continueren en verhoogt de jaarlijkse rijksbijdrage, waardoor de provincie wordt gevraagd de provinciale bijdrage door te trekken. De provinciale cofinanciering tot en met 2027 is al door PS beschikbaar gesteld vanuit de reserve cofinanciering. Aanvullende vraag is om vanaf 2028 € 188.000 per park per jaar beschikbaar te stellen. In totaal betreft dit circa € 1,1 miljoen provinciale cofinanciering voor 2028–2030. Het voorstel is om dit te dekken uit de algemene reservering voor cofinanciering.

Investerings N35: Knooppunt Raalte en Enschede Oost

We voegen sinds 2020 jaarlijks € 15 miljoen toe aan de reserve Spoor en Wegen, waarvan jaarlijks € 5 miljoen bestemd voor spoor en € 10 miljoen voor wegen. In eerste aanleg was bepaald om 12 jaar lang te sparen en daarmee € 120 miljoen (met name voor cofinanciering N35) voor wegen en € 60 miljoen voor spoor (met name voor cofinanciering elektrificatie) beschikbaar te hebben. Aan het begin van deze coalitieperiode is aangegeven dat er € 120 miljoen provinciale cofinanciering nodig is om de ambities voor de elektrificatie van de spoorlijnen waar te maken. Daarom is afgesproken de spaartermijn te verlengen om zo aanvullend € 40 miljoen te sparen en vorig jaar is bij de Perspectiefnota € 20 miljoen vanuit de reserve OV toe te voegen aan de reserve Spoor en Wegen.

In totaal zit, na de toevoeging van het spaarbedrag dit jaar en inclusief de aanvullende storting vanuit de reserve OV, eind 2026 € 120 miljoen in de reserve spoor en wegen. In de afgelopen jaren is € 5 miljoen van de gespaarde middelen al ingezet, waarvan een deel voor de voorbereidingen ten behoeve van de elektrificatie(s). Om in totaal € 240 miljoen te sparen zal nog circa 8 jaar gespaard moeten worden.

De te sparen middelen van € 120 miljoen voor wegen is primair bedoeld voor onze cofinanciering op rijksmiddelen ten behoeve van het opwaarderen van de N35. In 2021 is door uw Staten € 100 miljoen beschikbaar gesteld voor deze opwaardering, daarmee is nog niet alle ruimte ingevulde. We stellen voor de nu beschikbare middelen te benutten en te prioriteren op projecten die op korte termijn tot uitvoering moeten komen en bijdragen aan een verbeterde doorstroming op de N35. Het gaat om de volgende punten:

- Er komt steeds duidelijker zicht op de daadwerkelijk te verwachten kosten voor het realiseren van een ongelijkvloerse kruising bij het knooppunt Raalte. Daarbij is ook meer zicht op ruimtelijke ontwikkelingen die van invloed zijn op het uiteindelijke ontwerp. Voorbeelden hiervan zijn de woningbouwplannen van de gemeente Raalte, de ontwikkeling van het gebied Spoorzone tussen het spoor en de N35 en de wens om de N35 op te waarderen van 80 naar 100 kilometer per uur. Op basis van de huidige inzichten zijn de gereserveerde middelen voor het knooppunt Raalte onvoldoende. Voor een deel hebben we aan het begin van deze coalitieperiode al rekening gehouden met hogere kosten en middelen gereserveerd in de buffer voor incidentele infraprojecten. Deze reservering is naar de huidige verwachting onvoldoende. We stellen voor eventueel aanvullend benodigde middelen voor de knooppunt Raalte te dekken vanuit de reserve Spoor en Wegen
- We stellen daarnaast voor een belangrijk knelpunt op te lossen in de verbinding N35 Zwolle -Twente-Munster. De verkeerslichten op de N35 ter hoogte van de aansluiting Enschede Oost veroorzaken al jarenlang files en ongevallen. Het voorstel is om de benodigde cofinanciering van € 5,4 te dekken uit de reserve Spoor en Wegen.

Overgangsbeheer Natura 2000

Binnen de Ontwikkelopgave Natura 2000 richten we gronden in voor natuur, nemen we herstelmaatregelen en voeren we overgangsbeheer uit. Hierbij is rekening gehouden met geleidelijke afbouw van dit beheer, omdat is uitgegaan van een dalende stikstoflast en snelle vernatting van de habitats. Doordat dit vertraagt is overgangsbeheer langduriger nodig. De extra kosten zijn naar verwachting € 6,3 miljoen voor de periode tot en met 2032. We stellen voor deze kosten mee te nemen binnen de Ontwikkelopgave. Het tekort binnen de Ontwikkelopgave zal daardoor oplopen.

Uit de jaarlijkse actualisatie blijkt overigens geen noodzaak om extra middelen te reserveren voor de U-NNN. De verwachte middelen voor de 2^e fase van het programma Natuur zijn verwerkt in de actualisatie. Het opvangen van het overgangsbeheer kan uiteindelijk leiden tot een tekort, maar dat is mede afhankelijk van mogelijke extra Rijksmiddelen.

Cofinanciering MIRT Zwolle

In het coalitieakkoord is een bijdrage gereserveerd voor cofinanciering MIRT Zwolle van € 7,2 miljoen. Inmiddels hebben we ingestemd met de Bestuursovereenkomst 'Maatregelenpakket B mobiliteitstransitie regio Zwolle'. Provincie Overijssel is mede uitvoerder van het mobiliteitspakket. Wij dragen hieraan € 7,2 miljoen bij voor het regionale deel van de kosten. De Bestuursovereenkomst is op 22 januari 2026 ondertekend. U bent hierover per brief geïnformeerd. Wij stellen u voor om een bedrag van € 7,2 miljoen te onttrekken aan de Algemene Reserve Kwaliteit van Overijssel en toe te voegen aan de Reserve uitvoering Kwaliteit van Overijssel.

Investeringskrediet verkeersveiligheid Weerselo

We treffen verkeerskundige maatregelen op het middelste deel van de provinciale weg door Weerselo om de verkeersveiligheid en leefbaarheid in de kern van Weerselo te verbeteren. Hierover bent u per brief (D2025-06-015846) geïnformeerd. De voorbereidingen en participatie met de inwoners voor het treffen van deze maatregelen zijn gestart. We starten vervolgens met de vergunningenprocedures en benodigde grondaankopen ten behoeve van deze maatregelen. We stellen voor hiervoor een investeringskrediet van € 500.000 beschikbaar te stellen. Dekking vindt plaats vanuit de gereserveerde middelen voor Weerselo binnen de Algemene Reserve KvO.

Investeringskrediet Kanaal Almelo - De Haandrik

In de Perspectiefnota 2026 en op basis van het Statenvoorstel Toekomstscenario Kanaal Almelo - De Haandrik is besloten de benodigde vervangingsinvesteringen en de daaruit voortvloeiende kapitaallasten te dekken vanuit de structureel beschikbare middelen voor Kanaal Almelo - De Haandrik. We gaan dit jaar starten met de voorbereidingen van deel 3 van de vervangingen. We stellen voor hier een investeringskrediet van € 800.000 beschikbaar te stellen.

Reservering cofinanciering

Er zijn verschillende cofinancieringsvragen die de komende periode op ons af (kunnen) komen. In totaal is hier circa € 74 miljoen voor beschikbaar. Dit blijft voldoende voor de huidige gesignaleerde opgaven.

Europese programma's

Zoals in de vorige Perspectiefnota vermeld, voorzien we dat in deze coalitie periode (waarschijnlijk 2027) toezeggingen gedaan moeten worden over cofinanciering voor de Europese programma's 2028 – 2034. Op basis van de inzet in de afgelopen jaren en de beschikbare structurele middelen, zou het gaan om een incidenteel bedrag van circa € 30 miljoen.

Zoetwater OostNL en Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie

Het programma ZON is een van de regionale zoetwaterprogramma's binnen het Deltaplan Zoetwater. Momenteel vinden de voorbereidingen voor een 3e programmafase plaats, die begin 2028 start. Via het huidige programma (2022-2027) investeert Overijssel een bedrag van ruim € 19 miljoen. Ook voor de komende periode blijven forse investeringen nodig. De huidige schatting is dat voor maatregelen en gebiedsprocessen € 15 tot € 20 miljoen nodig is. Dit is mede afhankelijk van de keuzes die we met partners/medeoverheden maken en de eventuele verhoging van de grondwaterheffing. We verwachten nog voor de Perspectiefnota volgend jaar met een nader uitgewerkt voorstel te komen. Voor de financiering betrekken we dan ook de optie om een deel te bekostigen uit een verhoging van de grondwaterheffing. De cofinanciering voor het Deltaplan Ruimtelijk Adaptatie is mede afhankelijk van de inzet van het Rijk en de continuering van provinciale programma's zoals Natuur voor Elkaar in de nieuwe coalitieperiode.

Nationale Parken?

Afgelopen jaar is vanuit de reserve cofinanciering geld beschikbaar gesteld voor de cofinanciering op de Nationale Parken. Het Rijk wil de financiering voor de Nationale Parken voor 2027–2030 continueren en verhoogt de jaarlijkse rijksbijdrage, waardoor de provincie wordt gevraagd de provinciale bijdrage door te trekken. De provinciale cofinanciering tot en met 2027 is al door PS beschikbaar gesteld vanuit de reserve cofinanciering. Aanvullende vraag is om vanaf 2028 € 188.000 per park per jaar beschikbaar te stellen. In totaal betreft dit circa € 1,1 miljoen provinciale cofinanciering voor 2028–2030. Het voorstel is om dit te dekken uit de algemene reservering voor cofinanciering.

Defensie

Vanuit de programmalijn 'Benutten van economische kansen' binnen ons meerjarenprogramma omtrent Nationale Veiligheid zijn verschillende (economische) koppelkansen mogelijk. Dan gaat het bijvoorbeeld om gebiedsprogramma's ten behoeve van het bedrijfsleven of een programma-aanpak via OostNL in het landsdeel Oost.?

Toelichting moeilijke woorden

Moeilijke woorden

Moeilijke woorden

In deze Perspectiefnota hebben wij zo veel als mogelijk gebruik gemaakt van teksten op B1-taalniveau. Dit betekent dat de teksten eenvoudig en duidelijk zijn. Dat lukt niet altijd. Sommige woorden blijven lastig. Daarom hebben we per hoofdstuk een lijst gemaakt met lastige woorden en een uitleg daarvan. Zo worden de teksten voor iedereen beter begrijpelijk.

Inleidende samenvatting

3x3-aanpak – manier van werken met drie onderdelen die elk weer uit drie delen bestaan

adaptieve strategie – plan dat zich kan aanpassen als de situatie verandert

afstemming – zorgen dat dingen goed op elkaar passen

agrarisch natuurbeheer – boeren helpen om ook goed voor natuur te zorgen

analyses – onderzoeken waarbij je iets goed bekijkt

automobilisten – mensen die autorijden

belemmeringen – dingen die iets moeilijk maken

beschikbaarheid – of iets er is en gebruikt kan worden

bestuursperiode – de tijd dat een bestuur actief is

beleidsnota – document met plannen en keuzes van de overheid

budgettair – wat met geld en begroting te maken heeft

coalitieakkoord – afspraken tussen partijen die samen besturen

crisisorganisatie – organisatie die handelt bij noodsituaties

digitalisering – meer gebruik van computers en internet

doelmatig – slim en zonder verspilling uitgevoerd

doelgroepen – groepen mensen waarvoor iets bedoeld is

doorstroming – hoe mensen of dingen kunnen doorgaan (bijv. op woningmarkt)

economische ontwikkeling – groei en verandering van de economie

ecologie – kennis over natuur en milieu

elektrificatie – overstappen op elektriciteit

energieplanologie – plannen maken voor energie en ruimtegebruik

energietransitie – overstap naar duurzame energie

evenredig – eerlijk verdeeld

expertise – veel kennis en ervaring

faciliteiten – voorzieningen of hulpmiddelen
financieel gezond – genoeg geld hebben en goed omgaan met geld
fotonica – techniek met licht (bijvoorbeeld in chips)
generiek beleid – algemene regels, niet specifiek
gerichte aanpak – manier van werken met een duidelijk doel
grensoverschrijdend gedrag – gedrag dat te ver gaat en niet acceptabel is
houvast – iets dat helpt om richting te bepalen
implementeren / uitvoering geven – iets in de praktijk doen
impulsprogramma – plan om iets sneller of beter te laten gebeuren
incidenteel – af en toe, niet vast
infrastructuur – wegen, spoor, bruggen en netwerken
innovaties – nieuwe ideeën of verbeteringen
ingrijpend – met grote gevolgen
intensief – met veel inzet
intensiveren – sterker of meer maken
internationaal – tussen landen
investeringen – geld ergens in stoppen om er later voordeel van te hebben
kaders – regels of grenzen
kennisdelend – kennis met anderen delen
klimaatadaptatie – aanpassen aan klimaatverandering
knelpunt – probleem dat iets tegenhoudt
koploperprojecten – projecten die vooroplopen
leefbaarheid – hoe prettig een plek is om te wonen
logistiek (impliciet) – organiseren van vervoer en beweging (contextueel)
maatschappelijke organisaties – organisaties voor de samenleving
maatregelen – acties om iets te verbeteren
maakindustrie – industrie die producten maakt
mobilitieithubs – plekken waar verschillende vervoersmiddelen samenkomen
nationale veiligheid – veiligheid van het land
netcongestie – te druk stroomnet
noaberschap – elkaar helpen als burens
ondermijning – criminaliteit die de samenleving schaadt
ondernemerschap – het runnen van een bedrijf
opgaven – belangrijke taken of uitdagingen
opcenten – belasting
organisatorisch – wat met de organisatie te maken heeft
participatietrajecten – processen waarin mensen meedenken
perspectiefnota – document met plannen voor de toekomst
plattelandsagenda – plan voor het platteland
prioritering – bepalen wat eerst komt
processen – stappen om iets te doen
realiseerbaar – mogelijk om uit te voeren
regionaal – in een bepaalde regio
salderen – iets met iets anders verrekenen
samenhang – hoe dingen met elkaar verbonden zijn
sectoren – delen van de economie
sleuteltechnologieën – belangrijke nieuwe technieken
stimuleren – aanmoedigen
sturend – richtinggevend
structureel – voor lange tijd
systeemrol – rol in een groter geheel

technologisch – wat met techniek te maken heeft
tegegengestelde belangen – belangen die botsen
toekomstbestendig – klaar voor de toekomst
transparantie – openheid
uitdagingen – moeilijke taken
uitvoerbaarheid – of iets goed gedaan kan worden
uitvoeringscapaciteit – hoeveel werk je aankunt
verduurzaming – milieuvriendelijker maken
verdienmodellen – manieren om geld te verdienen
vergroening – meer natuur en groen
verstedelijkingsstrategieën – plannen voor groei van steden
voorzieningen – dingen die beschikbaar zijn
weerbaarheid – hoe goed je tegen problemen kunt
wendbaar – snel kunnen aanpassen
woningbouwopgave – taak om woningen te bouwen

Trends & ontwikkelingen

aanjager – iets of iemand die ontwikkeling stimuleert
actieve transparantie – openheid zonder dat er eerst om gevraagd wordt
afstandelijk – niet betrokken of dichtbij
balans bewaken – zorgen dat dingen in evenwicht blijven
beleidsontwikkeling – het maken van beleid
besluiteloosheid – geen besluiten durven nemen
bezwaar- en beroepsprocedures – officiële klachten en rechtszaken tegen besluiten
bijzaak – iets wat niet belangrijk lijkt
circulair(e economie) – economie waarin grondstoffen worden hergebruikt
coalitieperiode – periode waarin samenwerkende politieke partijen besturen
co-creatie – samen plannen maken en uitvoeren
Commissaris van de Koning – vertegenwoordiger van het Rijk in de provincie
crisissituaties – ernstige noodsituaties
cyberattacks – digitale aanvallen
daadkrachtig – snel en effectief handelen
dataverbindingen – internet- en netwerkverbindingen
demografische veranderingen – veranderingen in de samenstelling van de bevolking
digitale aanvallen – aanvallen op computers of netwerken
digitale afhankelijkheid – sterk leunen op digitale systemen
digitale autonomie – zelf controle houden over digitale systemen
digitale bescherming – beveiligen van computers en data
dossiers – complexe onderwerpen of projecten
dubbele vergrijzing – meer ouderen én mensen worden ouder
economisch beleid – plannen om de economie te sturen
energievoorziening – levering van energie
ethiek – nadenken over wat wel en niet verantwoord is
fotonica – technologie waarbij licht wordt gebruikt voor chips
functies combineren – meerdere doelen in één gebied samenbrengen
gebiedsgerichte uitwerking – plannen maken die passen bij een specifiek gebied
Gedeputeerde Staten – dagelijks bestuur van de provincie
gemeenschappelijke kennisbasis – gedeelde informatie en kennis
geopolitieke ontwikkelingen – veranderingen in de machtsverhoudingen tussen landen
geprocedeerd – naar de rechter gaan
grensregio – gebied langs de landsgrens

innovatie(fondsen) – vernieuwing, vaak met financiële ondersteuning
inspraakprocedures – momenten waarop mensen hun mening mogen geven
interbestuurlijke samenwerking – samenwerking tussen verschillende overheden
internationale samenwerking – samenwerking met andere landen
inzichtelijk maken – duidelijk laten zien
juridisch houdbaar – sterk genoeg om bij de rechter stand te houden
juridisch waterdicht – volledig volgens de wet
kaders – regels en grenzen waarbinnen gewerkt wordt
kernen – dorpen of kleine woonplaatsen
krimpgebieden – gebieden met minder inwoners
kunstmatige intelligentie (AI) – slimme computers die taken van mensen nadoen
kwetsbaar – gevoelig voor problemen
leefbaarheid – hoe prettig een gebied is om te wonen
leidend zijn – richtinggevend, bepalend
loket – plek waar je zaken regelt bij de overheid
maatschappelijke vraagstukken – grote problemen die de samenleving raken
mankracht – beschikbaarheid van personeel
menselijke maat – oog hebben voor de gevolgen voor mensen
midden- en kleinbedrijf (mkb) – kleinere ondernemingen
natuur inclusief – rekening houdend met de natuur
Nota Ruimte – landelijk beleid over ruimtelijke ordening
Omgevingsvisie – langetermijnplan voor de inrichting van de ruimte
omslag – verandering in aanpak
ontgroening – afname van het aantal jongeren
ontregelen – het normale verloop verstoren
ontwikkelingen – veranderingen die plaatsvinden
opgaven – belangrijke taken of problemen die moeten worden aangepakt
overheidslagen – verschillende niveaus van overheid
pandemieën – wereldwijde uitbraak van een ziekte
participatie – meedenken en meepraten van inwoners
Participatievisie – plan voor hoe inwoners worden betrokken
Perspectiefnota – document waarin vooruit wordt gekeken naar beleid en keuzes voor de komende jaren
proactief publiceren – uit eigen beweging informatie openbaar maken
procedurefouten – fouten in de manier waarop besluiten zijn genomen
provinciale rol – taak en verantwoordelijkheid van de provincie
Provinciale Statenverkiezingen – verkiezingen waarbij inwoners stemmen voor het provinciebestuur
randvoorwaarden – basisvoorwaarden die nodig zijn
regierol – rol waarin sturen en coördineren centraal staat
rijksheer – rol waarbij de Commissaris taken voor het Rijk uitvoert
robuust onderbouwen – goed en stevig uitleggen
ruimtelijke puzzel – het verdelen van ruimte over verschillende functies

samenspel – goede samenwerking
schaarse ruimte – beperkte hoeveelheid beschikbare ruimte
scherpe keuzes – duidelijke en soms moeilijke beslissingen
sectoren – verschillende beleids- of werkgebieden
sociale basis – netwerken en voorzieningen die mensen ondersteunen
sociale samenhang – hoe sterk mensen met elkaar verbonden zijn
spagaat – lastige situatie met tegenstrijdige belangen
stapelning van regels – opeenhooping van veel regels
stille stem – mensen die niet snel van zich laten horen
strategische onafhankelijkheid – minder afhankelijk zijn van andere landen
strategische positie – belangrijke plek of rol met voordelen
streefnormen – afgesproken minimumdoelen
technisch personeel – mensen met technische vakkennis
tegelijkertijd – op hetzelfde moment
toekomstbestendig – geschikt voor de lange termijn
trends – ontwikkelingen die over een langere tijd zichtbaar zijn
uitvoerbaarheid – mate waarin plannen praktisch te realiseren zijn
uitvoeringskracht – vermogen om plannen uit te voeren
veiligheidsregio's – samenwerkingsverbanden voor crisisbeheersing
vergunningen – officiële toestemming
verkiezingsprogramma's – plannen van politieke partijen voor de toekomst
versnipperen – verspreiden, waardoor kracht verloren gaat
vitale infrastructuur – essentiële voorzieningen zoals wegen, energie en netwerken
vitale onderdelen – essentiële voorzieningen die niet mogen uitvallen
voortbestaan – blijven bestaan
voorzieningen – diensten zoals winkels, scholen en zorg
VTH (vergunningverlening, toezicht en handhaving) – taken rondom regels en naleving
water opvangen (waterberging) – water tijdelijk opslaan om overlast te voorkomen
weerbaar bestuur – bestuur dat bestand is tegen druk en bedreigingen
weerbaar(heid) – goed bestand tegen problemen en crises
Wet open overheid (Woo) – wet over openheid en transparantie van overheden
woonvormen – manieren waarop mensen wonen

Ons platteland, landbouw en natuur

3x3-aanpak – manier van werken met drie onderdelen die elk uit drie delen bestaan
agro-food keten – alles van landbouw tot voedselproductie en verkoop
beheerplannen – plannen voor hoe je een gebied onderhoudt en beschermt
behoefte – dingen die mensen nodig hebben
beleidsjargon – moeilijke woorden die vaak door de overheid worden gebruikt
biodiversiteit – verschillende soorten planten en dieren
borging – zorgen dat iets goed geregeld en zeker is
bouwsteen – onderdeel dat helpt iets op te bouwen
capaciteit – hoeveel iets of iemand aankan
circulaire economie – economie waarin grondstoffen opnieuw worden gebruikt
coalitieakkoord – afspraken tussen partijen die samen besturen
cohesie (sociale cohesie) – hoe goed mensen samenleven en verbonden zijn
complex – ingewikkeld
continuering – doorgaan met iets
cultuurhistorie – geschiedenis van een gebied en hoe mensen daar leefden
duurzame landbouw – landbouw die goed is voor natuur en toekomst

ecologie – kennis over natuur
economische ontwikkelingen – veranderingen in de economie
erfcoaches – begeleiders voor boeren bij veranderingen op hun erf
evaluatie – terugkijken om te zien wat goed ging en wat beter kan
factoren – dingen die invloed hebben
financiële instrumenten – manieren om geld te gebruiken of te regelen
gebiedsgericht(e) – gericht op een specifiek gebied
gebiedsprocessen – samenwerking in een gebied om iets te bereiken
gedeelde kennisbasis – kennis die iedereen samen gebruikt
generaties (toekomstige generaties) – mensen die later leven
generiek(e maatregelen/beleid) – algemene maatregelen
geopolitiek – invloed van landen en politiek op elkaar
gericht(e aanpak) – manier van werken met een duidelijk doel
grondgebruik – hoe land wordt gebruikt
handelingsperspectief – weten wat je kunt doen
herstel (natuurherstel) – natuur beter maken
impact – effect of invloed
in kaart brengen – duidelijk maken
instrumenten – middelen om iets te doen
intrekkingsverzoeken – verzoeken om iets stop te zetten
investeren – geld of tijd ergens in steken
juridisch – volgens de wet
kaders – regels of grenzen
kansrijk(e ontwikkelingen) – ontwikkelingen met goede kansen
keten – opeenvolgende stappen (bijv. van productie tot verkoop)
knelpunten – problemen die iets tegenhouden
koplopergebiedsprocessen – projecten die vooroplopen en als voorbeeld dienen
landbouwsector – alle bedrijven en activiteiten in de landbouw
langetermijnperspectief – beeld van de toekomst op lange termijn
legalisatie – iets volgens de wet toestaan
lokale omstandigheden – situatie op een bepaalde plek
maatregelen – acties om iets te verbeteren
maatwerk – oplossing die precies past bij een situatie
middelen – geld of hulpmiddelen
monitoring – volgen hoe iets gaat
natuurdoelen – doelen voor de natuur
natuurherstelplan – plan om natuur te verbeteren
onlosmakelijk – zo verbonden dat je het niet los kunt zien
ondernemerschap – het runnen van een bedrijf
ontwikkelopgave – taak om iets verder te ontwikkelen
opgaven – belangrijke taken of uitdagingen
participatietraject – proces waarin mensen meedenken
PAS-melders – bedrijven die zich hebben gemeld onder oude stikstofregels
perspectief – verwachting voor de toekomst
pilot – proefproject
plattelandsagenda – plan voor het platteland
procesbegeleiders – mensen die een proces begeleiden
realisatie – het uitvoeren van plannen
regionaal / nationale ontwikkelingen – ontwikkelingen in een regio / land
relevante programma's – belangrijke plannen
resulteren – als gevolg hebben
robuust – sterk en stevig

samenhang(end) – met elkaar verbonden
sector – deel van de economie
sociaaleconomisch – wat met samenleving én economie te maken heeft
speerpunten – belangrijkste onderwerpen
spelregels – afspraken en regels
stikstofopgave – probleem rond te veel stikstof in natuur
subsidiereregelingen – regels voor het krijgen van geld van de overheid
toonaangevend – belangrijk en leidend
trajecten – processen of stappen
uitvoering – het doen van plannen
uitwisseling – delen van informatie
verantwoorde investeringsbeslissingen – goede keuzes over geld
verdroging – te weinig water in de grond
vergrijzing – meer oudere mensen
vergunningverlening – toestemming geven voor plannen
versnippering – natuur die in kleine stukjes is verdeeld
verstoring – iets dat de natuur of rust verstoort
vitaal – sterk en gezond
vitaliteit – hoe sterk en levendig iets is
voorzieningen – dingen die beschikbaar zijn
waterbeheer – regelen van water

Ons water- en energiesysteem

aanleiding – reden waarom iets gebeurt
aanzienlijk – veel, groot
bestaande begroting – geld dat al gepland is
betrouwbare energievoorziening – energie die altijd werkt en beschikbaar is
borgen – zorgen dat iets goed geregeld blijft
capaciteit – hoeveel werk gedaan kan worden
coalitie – samenwerking tussen partijen
complex – ingewikkeld
decentrale overheden (impliciet) – overheden zoals provincie en gemeenten
decennia – perioden van tien jaar
diffuse bronnen – vervuiling die niet van één duidelijke plek komt
drinkwatervoorziening – zorgen voor schoon drinkwater
early-warning-systeem – systeem dat vroeg waarschuwt voor problemen
economische ontwikkeling – groei en verandering van de economie
effectiever – beter werkend
efficiënter – met minder moeite of kosten
energie-infrastructuur – netwerk voor energie (zoals kabels en leidingen)
energieopwekking – maken van energie
energieopslag – bewaren van energie
energieplanologie – plannen maken voor energie en ruimte
energievoorziening – levering van energie
energietransitie – overstap naar duurzame energie
Europees verband – samenwerking tussen Europese landen
financiële – wat met geld te maken heeft
functioneren (impliciet) – werken zoals bedoeld
gebiedsgerichte aanpak – aanpak die past bij een specifiek gebied
grondwaterkwaliteit – hoe schoon het water in de grond is
herkomstanalyses – onderzoek waar iets vandaan komt
hoofdpijnen – belangrijkste punten
huidige inzet – wat er nu wordt gedaan

impact – effect of invloed
impulsmaatregelen – extra acties om iets sneller te verbeteren
indirecte lozingen – vervuiling die via een omweg in het water komt
infrastructuur – netwerken zoals wegen of kabels
integrale aanpak – aanpak waarbij alles samen wordt bekeken
inpassen – goed laten aansluiten
Kaderrichtlijn Water (KRW) – Europese regels voor schoon water
kennis borgen – zorgen dat kennis behouden blijft
knelpunten – problemen die iets tegenhouden
lidstaten – landen die bij een organisatie horen (zoals de EU)
lozingen – afvalwater dat wordt geloosd
maatregelen – acties om iets te verbeteren
mestvergiftiging – mest gebruiken om energie te maken
monitoren (impliciet) – volgen hoe iets gaat
netcongestie – te druk stroomnet
nutriënten – stoffen zoals stikstof en fosfaat
omgevingsdiensten – organisaties die toezicht houden op milieu en regels
opgaven – belangrijke taken
oppervlaktewater – water zoals rivieren en meren
opstartfase – beginfase
pilot – proefproject
processen – stappen om iets te doen
realiseren – uitvoeren
regisserende rol – rol waarbij je richting geeft
regionale economie – economie in een regio
ruimtebehoefte – hoeveel ruimte nodig is
ruimtelijke keuzes – keuzes over gebruik van ruimte
ruimtelijke ordening – indeling van ruimte (wonen, werken, natuur)
samenhang – hoe dingen met elkaar verbonden zijn
sectoren – delen van de economie
specifiek – precies, gericht
specialistische capaciteit – mensen met speciale kennis en tijd
sturen (in samenhang) – richting geven
structurend principe – uitgangspunt dat richting geeft
systeem – geheel van onderdelen die samenwerken
toekomstbeeld – beeld van de toekomst
toekomstbestendig – klaar voor de toekomst
transities – grote veranderingen
uitdagingen – moeilijke taken
uitbreiding – groter maken
verdeling – hoe iets wordt verdeeld
verduurzaming – milieuvriendelijker maken
verontreinigingen – vervuilende stoffen
watercoalitie – samenwerking rond water
waterkwaliteit – hoe schoon het water is
waterveiligheid – bescherming tegen water (bijv. overstroming)
wateropgaven – taken rond water
zoetwaterbeschikbaarheid – hoeveel zoet water er is

Onze woningen, bereikbaarheid en ruimte

aanleiding – reden waarom iets gebeurt
aanleg – het bouwen of maken (bijv. van wegen)
aanvullende middelen – extra geld
anticiperen – vooruitkijken en op tijd reageren
balans – evenwicht
beheer – zorgen dat iets goed blijft werken
beheersbaar – goed onder controle te houden
benodigde cofinanciering – geld dat samen met anderen wordt betaald
betrokkenheid – meedoen of betrokken zijn
brede welvaart – welzijn van mensen, niet alleen geld
capaciteit – hoeveel werk gedaan kan worden
cofinanciering – samen betalen van kosten
complex – ingewikkeld
corridor – belangrijke verbindingroute
cultureel erfgoed – oude gebouwen en tradities die belangrijk zijn
daadwerkelijke – echte, werkelijke
dekken van kosten – betalen van kosten
definitief ontwikkelperspectief – vast beeld van de toekomst
doelgroepen – groepen mensen waarvoor iets bedoeld is
doelmatig – slim en zonder verspilling
ecologie – kennis over natuur
ecologische wetgeving – regels over natuur
efficiency – hoe goed iets werkt met zo min mogelijk middelen
fasering – iets stap voor stap uitvoeren
financiering – zorgen voor geld
fysieke maatregelen – concrete aanpassingen, zoals bouwen
geconstateerde knelpunten – problemen die zijn vastgesteld
gebiedsontwikkeling – ontwikkeling van een bepaald gebied
gegroeid (impliciet bij groei opgave) – groter geworden
gereserveerde middelen – geld dat apart is gezet
in beeld brengen – duidelijk maken
incidenteel – eenmalig, niet blijvend
infrastructuur – wegen, bruggen en netwerken
instandhouding – zorgen dat iets blijft bestaan
instrumentarium – middelen en manieren om iets te doen
integrale aanpak – aanpak waarbij alles samen wordt bekeken
integrale verstedelijkingsambities – brede doelen voor stedelijke groei
interprovinciaal onderzoek – onderzoek tussen provincies
kaders (kaders) – regels of grenzen
kennisnetwerken – groepen die kennis delen
klimaatadaptatie – aanpassen aan klimaatverandering
knelpunten – problemen die iets tegenhouden
langetermijn – over een lange periode
levensduur – hoe lang iets meegaat
limieten – grenzen
marktpartijen (impliciet) – bedrijven die meedoen
maatregelen – acties om iets te verbeteren
middelen – geld of hulpmiddelen
mobiliteitstransitie – verandering in hoe we ons verplaatsen

netcongestie – te druk stroomnet
netbewust bouwen – bouwen met aandacht voor het stroomnet
onrendabele toppen – kosten die niet terugverdiend worden
onverminderd – zonder dat het minder wordt
onvermijdelijk – niet te voorkomen
opgave – belangrijke taak
ophoging van budget – meer geld beschikbaar maken
openbare ruimte – ruimte voor iedereen, zoals straten en pleinen
organisatorisch – wat met organisatie te maken heeft
planvorming – maken van plannen
prioriteiten – wat het belangrijkste is
programmering – planning van activiteiten
publieke kosten – kosten voor de overheid
randvoorwaarden – voorwaarden die nodig zijn
regie voeren – leiding nemen
regisserende rol – rol waarbij je richting geeft
regionale investeringsagenda – plan voor investeringen in een regio
regiopartners – samenwerkende partijen in een regio
ruggengraat – belangrijkste basis
ruimtelijke kwaliteit – hoe goed een gebied is ingericht
schaalsprong – snelle en grote groei
sectorale regelingen – regelingen per onderwerp
sociaal-culturele banden – verbinding tussen mensen en cultuur
specialistische kennis – kennis van experts
stapsgewijs – stap voor stap
stedelijke regio's – gebieden met steden
sturen – richting geven
subsidieregelingen – regels voor het krijgen van geld
systeem – geheel van onderdelen
toename – groei
toekomstbestendig – klaar voor de toekomst
transitie – grote verandering
uitbreiding – groter maken
uitvoerbaar – mogelijk om te doen
uitvoeringscapaciteit – hoeveel werk je aankunt
uitvoeringspraktijk – hoe het werk in de praktijk gaat
verantwoorde – goed doordacht
verdeling – hoe iets wordt verdeeld
vergrijzing (impliciet eerder) – meer ouderen
verstedelijking – groei van steden
verstedelijkingsstrategieën – plannen voor groei van steden
vervangingen – dingen vervangen die oud zijn
voorzieningen – dingen die beschikbaar zijn
waarborgen (impliciet bij waken) – zorgen dat iets goed blijft
werkgelegenheid – aantal banen
woningbouwopgave – taak om woningen te bouwen

Onze economie

aanvullend – extra
arbeidsmarkt – vraag en aanbod van werk
arbeidsplaatsen – banen
autonomie (strategische) – zelfstandig kunnen handelen

behoefte – wat nodig is
belanghebbenden – mensen of organisaties die betrokken zijn
beoordelen – bekijken en een oordeel geven
bevoegdheden – wat je officieel mag doen
bijdrage – wat je toevoegt
blijvende inzet – steeds nodig blijven
branches – soorten bedrijven
capaciteit – hoeveel werk gedaan kan worden
circulaire economie – economie waarin grondstoffen opnieuw worden gebruikt
circulariteit – hergebruik van materialen
collectieve handelsmissies – gezamenlijke reizen om handel te stimuleren
communicatie – uitwisseling van informatie
concurrerend – goed kunnen meedoen met anderen
conflicten – ruzies tussen landen of groepen
cofinanciering – samen betalen
cruciaal – heel belangrijk
cybersecurity – digitale veiligheid
defensieactiviteiten – activiteiten van het leger
defensie-industrie – bedrijven die voor defensie werken
defensiegereedheid – klaar zijn voor inzet van defensie
dienstverlening – diensten die worden geleverd
doelgroepen (impliciet) – groepen waarvoor iets bedoeld is
doorontwikkelen – verder ontwikkelen
duurzaam – goed voor milieu en toekomst
duurzame energiebronnen – energiebronnen die niet opraken
economische groei – groei van de economie
economische structuur – hoe de economie is opgebouwd
efficiëntie (impliciet) – hoe goed iets werkt
essentieel – heel belangrijk
Europese middelen – geld van de Europese Unie
Europese omnibus – verzamelwet met regels
financiering – zorgen voor geld
fotonica – technologie met licht
fundamenteel – heel belangrijk en diepgaand
geopolitiek – invloed van landen op elkaar
grondstoffenstromen – vervoer van grondstoffen
grensoverschrijdend – over grenzen heen
herbestemming – een nieuwe functie geven
hightech – zeer geavanceerde technologie
impact – invloed of effect
incidenteel – eenmalig
industrie – bedrijven die producten maken
industriële productiviteit – hoeveel bedrijven produceren
innovatieprogramma's – plannen voor vernieuwing
investeringen – geld dat je ergens in steekt
kader (coalitieakkoord) – afspraken en plannen
ketens (toeleveringsketens) – stappen van productie tot levering
knelpunten (impliciet) – problemen
logistiek – vervoer en opslag van goederen

maakindustrie – industrie die producten maakt
marktaandeel – deel van de markt
materieel – spullen van defensie
militaire mobiliteit – verplaatsen van leger en materieel
multiplier-effect – effect dat extra groei oplevert
nationale veiligheid – veiligheid van het land
noodzaak – iets wat echt nodig is
onzekerheid – niet zeker weten
onverminderd – zonder minder te worden
onderhandelingen – overleg om afspraken te maken
onderwijsmarkt (impliciet) – vraag en aanbod in onderwijs
onderzocht (onderzoeken) – bekijken en uitzoeken
open economie – economie met veel handel met andere landen
opgave – belangrijke taak
oplossingen – manieren om problemen op te lossen
organisatie – hoe iets is geregeld
personeelskosten – kosten voor personeel
potentie – wat mogelijk is
positie – plek of rol
productiezeker – zeker weten dat productie doorgaat
productiviteit – hoeveel werk wordt gedaan
programma – plan met meerdere onderdelen
realiteit (impliciet) – wat echt zo is
regionale economie – economie in een regio
regio's – gebieden
relaties (internationaal) – banden tussen landen
reserveren (gereserveerd) – apart zetten
reservistenbeleid – beleid voor reservisten
revolverende investeringen – investeringen die terugkomen
scholing – opleiding
sectoren – delen van de economie
service – dienstverlening
spectrum – breed geheel
strategisch – gericht op lange termijn
structuur – opbouw
systeemverantwoordelijke – partij die eindverantwoordelijk is
technologie – techniek
telecommunicatie – communicatie via telefoon/internet
toeleveringsketens – keten van productie en levering
toekomstbestendig – klaar voor de toekomst
uitbreiding – groter maken
uitrol – invoering
veiligheid – bescherming tegen gevaar
verduurzaming – milieuvriendelijker maken
verstoorde – niet goed werkend
vestigingsklimaat – hoe aantrekkelijk een plek is voor bedrijven
veerkrachtig – goed kunnen omgaan met problemen
voorzieningen (impliciet) – dingen die beschikbaar zijn
waterstof – energiebron
weerbaarheid – kunnen omgaan met problemen
welvarend – rijk en goed leven
werkgelegenheid – aantal banen

Onze sociale samenleving

aanpak – manier waarop je iets doet
arbeidsparticipatie – meedoen aan werk
arbeidsbeperking – beperking waardoor werken lastiger is
adequaat – goed genoeg
belangen – dingen die belangrijk zijn voor mensen
beschikbaar stellen – zorgen dat iets gebruikt kan worden
betrokkenheid – meedoen of betrokken zijn
bevorderen – stimuleren
bevoegdheden (impliciet) – wat je officieel mag doen
borgen – zorgen dat iets goed geregeld blijft
capaciteit – hoeveel werk gedaan kan worden
criminaliteit – misdaad
continuïteit – dat iets doorgaat
cultuursector – organisaties die met kunst en cultuur werken
data – gegevens
digitalisering – gebruik van computers en internet
diversiteit – verschillen tussen mensen
effecten – gevolgen
evaluatie – beoordeling achteraf
expertteam – groep met speciale kennis
facilitair – ondersteunend (zoals schoonmaak, gebouwbeheer)
financiering – zorgen voor geld
functie – taak of rol
gezondheidseffecten – invloed op de gezondheid
gewassenbeschermingsmiddelen – middelen tegen ziektes en plagen bij planten
gelijkwaardigheid – iedereen wordt gelijk behandeld
handhaving – controleren of regels worden nageleefd
herziening – opnieuw bekijken en aanpassen
impact – invloed of effect
inclusie – iedereen kan meedoen
inclusieve werkomgeving – werkplek waar iedereen zich welkom voelt
initiatieven – ideeën of plannen die mensen zelf starten
inwoners – mensen die ergens wonen
kennisdeling – delen van kennis
kennisnetwerken – groepen die kennis delen
kwetsbare gebieden – gebieden waar problemen groter zijn
landelijke regelgeving – regels van de landelijke overheid
leefomgeving – omgeving waarin mensen leven
lokale netwerken – contacten tussen mensen in de buurt
maatschappelijke ontwikkeling – verandering in de samenleving
maatregelen – acties om iets te verbeteren
milieukwaliteit – hoe goed het milieu is
middelen – geld of hulpmiddelen
noaberschap – elkaar helpen als burens
ondermijning – criminaliteit die de samenleving aantast
onderzoek – iets goed bekijken
onzeker (impliciet) – niet zeker

participatie – meedoen en meepraten
participatiebeleid – beleid over meedoen van inwoners
participatievisie – plan over hoe inwoners worden betrokken
PFAS – schadelijke chemische stoffen
prioriteit – wat het belangrijkste is
proces (impliciet) – stappen om iets te doen
programmaduur – hoe lang een programma loopt
regie (regierol) – leiding nemen
regelgeving – regels
resultaten – uitkomsten
samenwerking – samen werken
signalering – opmerken van problemen
 sociaal – met mensen en samenleving te maken
stapelen (effecten) – meerdere effecten tegelijk
subsidiereregelingen (impliciet) – regels voor geld krijgen
toegankelijkheid – hoe makkelijk iets te gebruiken is
toezicht – controleren
traject – proces of stappenplan
uitvoeringsagenda – plan voor uitvoering
uitkomsten – resultaten
veiligheid – bescherming tegen gevaar
verantwoordelijkheid – plicht om iets goed te doen
vertrouwen – geloof dat iets goed gaat
vervolg (impliciet) – wat daarna komt
voorzieningen – dingen die beschikbaar zijn
weerbaarheid – kunnen omgaan met problemen
werkwijze – manier van werken
wettelijke taken – taken volgens de wet
zorgplicht – plicht om goed te zorgen voor iets

Onze randvoorwaarden en financiën

activiteiten – dingen die worden gedaan
afhankelijk – niet zonder iets of iemand kunnen
afnemend – minder wordend
AI (kunstmatige intelligentie) – computers die taken uitvoeren zoals mensen
besluitvorming – proces van beslissingen nemen
bezwaarprocedures – officieel bezwaar maken tegen een besluit
beroepsprocedures – in hoger beroep gaan tegen een besluit
bevorderen – stimuleren
borgen – zorgen dat iets goed geregeld blijft
betrokkenen (impliciet) – mensen die erbij horen
calamiteiten – ernstige gebeurtenissen
capaciteit – hoeveel werk gedaan kan worden
complexiteit – ingewikkeldheid
crisisorganisatie – organisatie voor noodsituaties
crisisplannen – plannen voor noodsituaties
decennia – perioden van tien jaar
digitalisering – gebruik van computers en internet
doorontwikkeltraject – proces om iets verder te verbeteren
duurzaam – voor lange tijd bruikbaar

faciliteiten – voorzieningen die nodig zijn
fenomeen – verschijnsel
forse toename – sterke groei
fundament – basis
geactualiseerd – bijgewerkt
geopolitieke spanningen – spanningen tussen landen
grondzaken – zaken rond grond en grondgebruik
herstel – weer goed maken
herzien – opnieuw bekijken en aanpassen
informatieketen – stappen in het omgaan met informatie
informatievoorziening – hoe informatie wordt geregeld
informatieveiligheid – bescherming van informatie
invulling geven – uitvoeren
investering – geld dat ergens in wordt gestoken
juridische weg – via de rechter of wet
kantoororganisatie – organisatie van het werk op kantoor
kwaliteit – hoe goed iets is
kritische systemen – belangrijke systemen die moeten blijven werken
langdurige stroomuitval – lange tijd geen elektriciteit
leveranciers – bedrijven die iets leveren
maatregelen – acties om iets te verbeteren
maatschappelijke ontwrichting – grote verstoring van de samenleving
maatschappelijke opgaven – belangrijke taken voor de samenleving
managementconcept – manier waarop een organisatie wordt aangestuurd
modernisering – vernieuwen
noodzaak – iets wat echt nodig is
ondersteunende functies – functies die helpen bij het werk
ontwrichten – ernstig verstoren
pandemie – wereldwijde ziekte-uitbraak
partners – samenwerkende partijen
processen – stappen om iets te doen
professioneel – deskundig en goed werkend
procedures – vaste stappen
randvoorwaarde – iets wat nodig is om iets te kunnen doen
realiseren – uitvoeren
relatief – in verhouding
resultaten (impliciet) – uitkomsten
risico's – kans op problemen
samenhang – hoe dingen met elkaar verbonden zijn
scenario's – mogelijke situaties
sluisbediening – bedienen van sluizen
spanningen – conflicten
subsidieverlening – geven van subsidies
systemen – onderdelen die samenwerken
toegankelijk – makkelijk te gebruiken of begrijpen
toekomstbestendig – klaar voor de toekomst
transparant – open en duidelijk
uitvoerbaarheid – of iets goed te doen is
uitvoerende activiteiten – werk dat wordt uitgevoerd

veiligheidsrisico's – risico's voor veiligheid
verantwoordelijkheden – taken waarvoor je verantwoordelijk bent
verplichtingen – dingen die je moet doen
verschijnsel (fenomeen) – iets wat voorkomt
voorzieningen – dingen die nodig zijn
weerbaarheid – kunnen omgaan met problemen
werkzaamheden (impliciet) – werk dat wordt gedaan
wet- en regelgeving – regels en wetten
Woo-verzoeken – verzoeken om informatie van de overheid
zorgvuldig (impliciet) – netjes en goed gedaan

Financiën: Budgettair perspectief & Ontwikkelingen en voorstellen

aanbesteding – procedure om diensten of goederen in te kopen
aanwendbaar – direct te gebruiken
accres – groei van het geld uit het provinciefonds
afschrijvingslasten – jaarlijkse kosten van een investering
algemene reserve – spaarpot van de provincie
anterieure overeenkomsten – afspraken die vóór de start van een project worden gemaakt
Archiefwet – wet over het bewaren van overheidsarchieven
autonome ontwikkelingen – ontwikkelingen die vanzelf optreden en niet te voorkomen zijn
Basiskwaliteit Natuur (BKN) – minimale kwaliteit die natuur moet hebben
BBP (Bruto Binnenlands Product) – totale waarde van alles wat een land produceert
Begroting – financieel plan voor een jaar
beleidsmatige capaciteit – beschikbare tijd en kennis om beleid uit te voeren
bevoegd gezag – overheid die bevoegd is om besluiten te nemen
boekjaar – financieel jaar
borging – zorgen dat iets goed en blijvend geregeld is
boscompensatie – aanplant van nieuw bos ter vervanging van gekapt bos
bouwbrigade – team dat gemeenten ondersteunt bij woningbouw
Bruto Binnenlands Product – zie BBP
budgettair perspectief – overzicht van de financiële ruimte op lange termijn
CAO – afspraken over loon en arbeidsvoorwaarden
cofinanciering – samen betalen met andere overheden
CPB – Centraal Planbureau
cumulatie – opstapeling van effecten
duurzame digitale bewaring – langdurig digitaal opslaan van archieven
e-depot – digitaal archief
eenmalige effecten – kosten die maar één keer voorkomen
eenmalige inhaalslag – tijdelijke extra inzet om achterstanden weg te werken
exploitatiebudgetten – budgetten voor jaarlijkse kosten
financiële zekerheidsstelling – garantie dat kosten bij schade betaald kunnen worden
formatie-uitbreiding – vergroten van het aantal medewerkers
geharmoniseerde consumentenprijsindex (HICP) – Europees inflatiecijfer
Geografisch Informatie Systeem (GIS) – systeem met kaarten en ruimtelijke data
herverdelingseffect – verandering in de verdeling van geld uit fondsen
HICP – zie geharmoniseerde consumentenprijsindex

indexering – aanpassen van bedragen aan prijsstijging
inflatiecorrectie – compensatie voor inflatie
integrale maatregelen – maatregelen die meerdere doelen tegelijk aanpakken
investeringskrediet – bedrag dat beschikbaar wordt gesteld voor een investering
investeringspijplijn – reeks geplande toekomstige investeringen
IPO (Interprovinciaal Overleg) – samenwerking tussen provincies
jaarschijf – één jaar binnen een meerjarenraming
kaderrichtlijn Water (KRW) – Europese regels voor waterkwaliteit
kapitaallasten – kosten van investeringen zoals rente en afschrijving
kasstroom – verloop van inkomsten en uitgaven
kostendekkend – inkomsten dekken de kosten
koppelkansen – mogelijkheden om doelen te combineren
kunswerken (infrastructuur) – bruggen, sluizen, viaducten
leasecontracten – contracten voor het huren van voertuigen
leningenportefeuille – geheel van leningen die zijn uitgezet
licentiemodellen – manieren waarop softwaregebruik wordt betaald
loonontwikkeling – verandering van salarissen
looptijd – periode dat een lening of contract duurt
meerjarenramingen – financiële verwachtingen voor meerdere jaren
milieuverkenning – onderzoek naar de staat en ontwikkeling van het milieu
motie – officieel verzoek van Provinciale Staten
mutaties – veranderingen in bedragen
Natuurherstelverordening – Europese verordening voor natuurherstel
netcongestie – overbelasting van het elektriciteitsnet
niet-beïnvloedbare mutaties – wijzigingen waar beleid geen invloed op heeft
Omgevingsbesluit – nadere regels bij de Omgevingswet
onderhandelingsresultaat – afgesproken uitkomst na onderhandelingen
onontkoombaar – niet te vermijden
onuitstelbaar – niet uit te stellen
overhead – indirecte kosten zoals ICT en huisvesting
Perspectiefnota – document met langetermijnbeleid en financiële keuzes
pilot – proefproject
prioritering – bepalen wat voorrang krijgt
provinciefonds – geld dat provincies krijgen van het Rijk
ramen – vooraf inschatten
rentebaten – inkomsten uit rente
reservering – geld apart zetten voor later
RvO – Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
schatkistrekening – rekening van de provincie bij het Rijk
septembercirculaire – jaarlijkse financiële brief van het Rijk
sobere indexeringslijn – terughoudend omgaan met prijsindexatie
TUG-ontheffingen – tijdelijke toestemming voor bijzonder gebruik van luchtruim
treasurycommissie – commissie die gaat over financieel beheer
uitvoeringsprogramma – plan met concrete acties
vrijval – geld dat alsnog vrijkomt
vrije ruimte – budget zonder vaste bestemming
ZZS (Zeer Zorgwekkende Stoffen) – stoffen die gevaarlijk zijn voor mens en milieu